

Սույնով հավաստվում է, որ կցված տեքստը 2018 թվականի դեկտեմբերի 5-ին և 2019 թվականի մարտի 20-ին ստորագրված Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Եվրոպական միության միջև «ԵՄ-ն Հայաստանի համար. տարածքային զարգացում» (Հատուկ պայմաններ) ֆինանսավորման համաձայնագրի անգլերեն ստորագրված տեքստի հայերեն պաշտոնական թարգմանությունն է:

Հայաստանի Հանրապետության
Արտաքին գործերի նախարարություն

ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ՀԱՏՈՒԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Եվրոպական հանձնաժողովը, այսուհետ՝ **Հանձնաժողով**, գործելով
Եվրոպական Միության անունից, այսուհետ՝ **ԵՄ**,

մի կողմից, եւ

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը, այսուհետ՝ **Գործընկեր**,
ի դեմն Տնտեսական զարգացման եւ ներդրումների նախարարության,

մյուս կողմից,

համաձայնեցին հետեւյալի վերաբերյալ.

Հոդված 1. Գործողության բնույթը

- 1.1. ԵՄ-ն համաձայնում է ֆինանսավորել, իսկ Գործընկերը համաձայնում է
ընդունել այդ ֆինանսավորումը՝ հետևյալ գործողության մասով՝

«ԵՄ-ն Հայաստանի համար. տարածքային զարգացում»

CRIS որոշման համարը՝ 2018/041-609

Սույն գործողությունը ֆինանսավորվում է ԵՄ բյուջեից՝ հիմնական ակտ
հանդիսացող Եվրոպական հարևանության գործիքին համապատասխան:

- 1.2. Սույն գործողության գնահատված ընդհանուր ծախսերը կազմում են
31 250 000 եվրո, իսկ սույն գործողության մասով ԵՄ օժանդակության
առավելագույն չափը 28 500 000 եվրո է:

1.3. Գործընկերը չի համաֆինանսավորում գործողությունը:

Գործողությունը համաֆինանսավորվում է համատեղ ծրագրի համաֆինանսավորման շրջանակներում Ավստրիական զարգացման գործակալության կողմից: Այս ֆինանսական օժանդակության բացվածքը ներկայացված է I Հավելվածում (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ):

Հոդված 2. Կատարման ժամկետը

2.1. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի՝ II Հավելվածի (Ընդհանուր պայմաններ) 15-րդ հոդվածով սահմանված կատարման ժամկետն սկսվում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելու պահից եւ ավարտվում այդ օրվանից 96 ամիս անց:

2.2. Գործառնական իրականացման ժամկետի տևողությունը 72 ամիս է:

2.3. Ավարտական փուլի տևողությունը 24 ամիս է:

Հոդված 3. Հասցեները

Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացմանը վերաբերող բոլոր հաղորդումները կազմվում են գրավոր, պարունակում են հստակ հղում սույն Հատուկ պայմանների 1.1 հոդվածով սահմանված այս գործողությանը եւ ուղարկվում են հետևյալ հասցեներով՝

ա) **Հանձնաժողովի կողմից՝**

Հայաստանում Եվրոպական միության պատվիրակություն,

Ֆրիկի 21,

0002 ք. Երեւան,

Հայաստանի Հանրապետություն

Էլ. փոստ՝ Delegation-Armenia@eeas.europa.eu

բ) **Գործընկերոջ դեպքում՝**

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական զարգացման եւ ներդրումների նախարար,

Մ. Մկրտչյան 5

0010 ք. Երեւան, Հայաստան

Էլ. փոստ՝ secretariat@mineconomy.am Հեռ.՝ +374 11 59-71-10

Հոդված 4. ԽՊԵԳ-ի համակարգողը

Խարդախության դեմ պայքարի եվրոպական գրասենյակի (ԽՊԵԳ) ընթացիկ գործունեությանն աջակցելու նպատակով ԽՊԵԳ-ի հետ անմիջականորեն համագործակցելու համար համապատասխան լիազորություններ ունեցող՝ Գործընկերոջ համակարգողն է՝

Հայաստանի Հանրապետության հաշվեքննիչ պալատ

Մարշալ Բաղրամյան 19,

0019 ք. Երեւան, Հայաստանի Հանրապետություն

Էլ. փոստ՝ intrel@armsai.am

Հոդված 5. Հավելվածները

5.1. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրը կազմված է՝

ա) սույն Հատուկ պայմաններից.

բ) I Հավելվածից՝ Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ, որոնցում մանրամասնորեն ներկայացված են սույն գործողության նպատակները, ակնկալվող արդյունքները, աշխատանքները, բյուջեի կատարման

մասով առաջադրված խնդիրների նկարագրությունը եւ բյուջեն.

- գ) II Հավելվածից՝ Ընդհանուր պայմաններ.
- դ) III Հավելվածից՝ Հաշվետվության ձեւանմուշ, որը կիրառելի չէ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի համար եւ չի ներառվում դրանում.
- ե) IV Հավելվածից՝ Կառավարման հայտարարագրի ձեւանմուշ, որը կիրառելի չէ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի համար և չի ներառվում դրանում:

5.2. Մի կողմից՝ հավելվածների դրույթների, իսկ մյուս կողմից՝ սույն Հատուկ պայմանների դրույթների միջեւ հակասության դեպքում կիրառվում են սույն Հատուկ պայմանների դրույթները: Մի կողմից՝ I Հավելվածի (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) դրույթների եւ մյուս կողմից՝ II Հավելվածի (Ընդհանուր դրույթներ) դրույթների միջեւ հակասության դեպքում կիրառվում են II Հավելվածի դրույթները:

Հոդված 6. II Հավելվածից (Ընդհանուր պայմաններ) շեղվող կամ այն լրացնող դրույթները

II Հավելվածի (Ընդհանուր պայմաններ) 18-րդ, 19-րդ, 25.3, 25.4 եւ 25.5 հոդվածները չեն տարածվում սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի I Հավելվածի համաձայն մարմնին վերապահված գործողությունների վրա:

5.3 հոդվածի երկրորդ ենթակետի եւ II Հավելվածի (Ընդհանուր պայմաններ) 15.1 հոդվածի համաձայն՝ 2019 թվականի հունվարի 1-ից Գործընկերոջ կրած ծախսերը թույլատրելի են ԵՄ-ի ֆինանսավորման համար:

Եթե Գործընկերը միջազգային կազմակերպության կամ ազգային գործակալության դրամաշնորհային շահառու է, որին Հանձնաժողովի կողմից վերապահվել է գործողության իրականացումը, II Հավելվածի (Ընդհանուր դրույթներ) 1.3, 1.5., 1.6, 8.2, 8.3, 8.4 եւ 8.5 հոդվածները

տարածվում են Գործընկերոջ՝ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորված գործողությունների վրա:

Հոդված 7. Ուժի մեջ մտնելը

Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ է մտնում այն օրվանից, երբ Հանձնաժողովը Գործընկերոջ կողմից ստանում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելու համար անհրաժեշտ ներքին ընթացակարգերի կատարումը Գործընկերոջ կողմից հաստատելու մասին ծանուցում: Հանձնաժողովը Գործընկերոջը տեղեկացնում է այդ ծանուցումն ստանալու ամսաթվի վերաբերյալ: Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ չի մտնում, եթե մինչև 2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ը Հանձնաժողովն այդպիսի ծանուցում չի ստանում:

Կատարված է երկու բնօրինակից. մեկ օրինակ հանձնվում է Հանձնաժողովին, մեկ օրինակ՝ Գործընկերոջը:

Գործընկերոջ կողմից՝	Հանձնաժողովի կողմից՝
Տիգրան Խաչատրյան	Լորենս Մերեդիթ
Տնտեսական զարգացման եւ ներդրումների նախարար	Հարեանության եւ ընդլայնման բանակցությունների հարցերով գլխավոր տնօրինության արեւելյան հարեանության հարցերով տնօրեն, «С» բաժին
	Եվրոպական հանձնաժողով
ստորագրություն _____	ստորագրություն <u>[ստորագրություն]</u>
վայրն ու ամսաթիվը՝ <u>Երևան,</u>	վայրն ու ամսաթիվը՝ <u>ԲՐՅՈՒՍԵԼ,</u>
20.03.2019	2018 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 5

Էլեկտրոնային եղանակով ստորագրվել է 2018 թվականի դեկտեմբերի 4-ին՝ ժամը 07:30-ին (UTC+01)՝ Հանձնաժողովի 2004/563 որոշման 4.2 հոդվածին (Էլեկտրոնային փաստաթղթերի վավերականությունը) համապատասխան

Էլեկտրոնային եղանակով ստորագրվել է 2018 թվականի դեկտեմբերի 5-ին՝ ժամը 11:06-ին (UTC+01)՝ Հանձնաժողովի 2004/563 որոշման 4.2 հոդվածին (Էլեկտրոնային փաստաթղթերի վավերականությունը) համապատասխան

Ref. Ares(2018)6248269-05/12/2018

Ref. Ares(2018)6205102-04/12/2018

ՀԱՎԵԼՎԱԾ II. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Բովանդակություն

ՀԱՎԵԼՎԱԾ II. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.....	1
Բովանդակություն.....	1
Մաս 1. Դրույթներ, որոնք կիրառելի են այն գործողությունների նկատմամբ, որոնց դեպքում Գործընկերը պատվիրատուն է.....	3
Հոդված 1.Ընդհանուր սկզբունքները	3
Հոդված 2.Գործընկերոջ կողմից պայմանագրերը եւ համաձայնագրերը ստորագրելու վերջնաժամկետը.....	11
Հոդված 3.Բացառումը եւ վարչական պատասխանատվության միջոցները.....	13
Հոդված 4.Մասնակի պատվիրակումը.....	17
Հոդված 5.Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչը....	22
Հոդված 6.Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախումբը.....	28
Հոդված 7.Գործընկերոջ կողմից գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի վերաբերյալ տեղեկությունների հրապարակումը.	29
Հոդված 8.Ֆինանսական միջոցների գանձումը.....	31
Հոդված 9.Գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի համաձայն ներկայացվող ֆինանսական պահանջները	32
Հոդված 10.Գերաժախսերը եւ դրանց ֆինանսավորման եղանակները.....	33
Մաս 2. Բյուջետային աջակցության նկատմամբ կիրառվող դրույթներ	35
Հոդված 11.Քաղաքականության մշակման հարցերով երկխոսությունը	35
Հոդված 12.Պայմանների համապատասխանության ստուգումը եւ հատկացումները.....	35
Հոդված 13.Բյուջետային աջակցության թափանցիկությունը	36
Հոդված 14.Բյուջետային աջակցության գանձումը.....	36

Մաս 3. Սույն գործողության նկատմամբ ամբողջությամբ՝ կառավարման ձեւից անկախ կիրառելի դրույթներ.....	37
Հոդված 15.Կատարման ժամկետը եւ պայմանագիր կնքելու վերջնաժամկետը	37
Հոդված 16.Հանձնաժողովի, Խարդախության դեմ պայքարի եվրոպական գրասենյակի (ԽՊԵԳ) եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի կողմից իրականացվող վերահսկողությունն ու ստուգումները	38
Հոդված 17.Գործընկերոջ խնդիրները՝ օրինախախտումների, Խարդախության եւ կոռուպցիայի դեմ պայքարում.....	40
Հոդված 18.Վճարումների կասեցումը.....	42
Հոդված 19.Հանձնաժողովի կողմից գանձված ֆինանսական միջոցների հատկացումը գործողությանը	44
Հոդված 20.Հիմնադրման եւ բնակության իրավունքը.....	44
Հոդված 21.Հարկային եւ մաքսային դրույթներն ու արտարժույթի փոխանակման կարգավորումը.....	45
Հոդված 22.Գաղտնիությունը.....	45
Հոդված 23.Ուսումնասիրությունների օգտագործումը	46
Հոդված 24.Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ խորհրդակցությունը	46
Հոդված 25.Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի փոփոխումը.	47
Հոդված 26.Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցումը	48
Հոդված 27.Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության դադարեցումը	51
Հոդված 28.Վեճերի կարգավորումը	52

Մաս առաջին. Դրույթներ, որոնք կիրառելի են այն գործողությունների նկատմամբ, որոնց դեպքում Գործընկերը պատվիրատուն է

Հոդված 1. Ընդհանուր սկզբունքները

1.1. Առաջին մասի նպատակն է սահմանել Գործընկերոջն առաջադրված խնդիրները՝ անուղղակի կառավարման մասով, ինչպես նկարագրված է I հավելվածում (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ), եւ սահմանել Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի իրավունքներն ու պարտավորություններն այդ խնդիրները կատարելիս:

Առաջին մասը վերաբերում է այն խնդիրներին, որոնք առնչվում են ԵՄ օժանդակությանը՝ առանձին կամ Գործընկերոջ կամ երրորդ կողմի ֆինանսական միջոցների հետ զուգակցված, եթե այդպիսի միջոցները ներդրվում են համաֆինանսավորման շրջանակներում, այն է՝ համախմբվում են:

Այդ խնդիրները ներառում են գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգերի իրականացումը որպես պատվիրատու հանդես եկող Գործընկերոջ կողմից, ինչպես նաեւ դրա արդյունքում գնումների ու դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհումը, ստորագրումը եւ կատարումը: Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի առաջին մասի նպատակներից ելնելով՝ դրամաշնորհների տրամադրման պայմանագրերին արված ցանկացած հղում վերաբերում է նաեւ օժանդակության համաձայնագրին, եւ դրամաշնորհի շահառուներին արված ցանկացած հղում վերաբերում է նաեւ այն կազմակերպություններին, որոնք ստորագրել են օժանդակության համաձայնագրերը:

Որոշակի խնդիրների կատարման համար Գործընկերոջ կառավարությանը կամ վարչական կառուցվածքին առնչվող եւ I հավելվածում (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) նշված մարմինների նշանակումը չի որակվում որպես ենթապատվիրակում: Նման մարմինները պետք է հարգեն որպես

պատվիրատու հանդես եկող Գործընկերոջ համար 1-ին մասում սահմանված իրավունքներն ու պարտավորությունները, մինչդեռ միաժամանակ Գործընկերն ամբողջությամբ պատասխանատու է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով սահմանված պարտավորությունների կատարման համար: Ֆինանսավորման համաձայնագրում Գործընկերոջը կատարված հղումները նաեւ վերաբերում են այդ մարմիններին:

Որպես պատվիրատու՝ Գործընկերը գործում է մասնակի պատվիրակման շրջանակներում՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ այն գործում է Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի կամ Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբի շրջանակներում:

- Մասնակի պատվիրակման դեպքում Գործընկերը հանդես է գալիս որպես պատվիրատու՝ գնումների պայմանագրերի ու դրամաշնորհի պայմանագրերի համար, մինչդեռ Հանձնաժողովը նախապես վերահսկում է պայմանագրերի շնորհման բոլոր ընթացակարգերը եւ կատարում է բոլոր հարակից վճարումները կատարողներին եւ դրամաշնորհի շահառուներին.
- Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի շրջանակներում Գործընկերը հանդես է գալիս որպես պատվիրատու՝ գնումների ու դրամաշնորհի պայմանագրերի համար, մինչդեռ այն որոշված սահմաններում կարող է իրականացնել գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգեր՝ Հանձնաժողովի սահմանափակ նախնական հսկողությամբ կամ առանց դրա, եւ կատարել վճարումներ կատարողներին եւ դրամաշնորհի շահառուներին, ինչպես նաեւ վճարումներ՝ անմիջական աշխատանքի համատեքստում:
- Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբի շրջանակներում Գործընկերը հանդես է գալիս որպես պատվիրատու՝ գնումների ու դրամաշնորհի պայմանագրերի համար, մինչդեռ

Հանձնաժողովը չի իրականացնում պայմանագրերի շնորհման որեւէ ընթացակարգի նախնական հսկողություն, իսկ Գործընկերը կատարում է բոլոր հարակից վճարումները կատարողներին եւ դրամաշնորհի շահառուներին:

Եթե Գործընկերը ԱԿԽ երկրների խմբից է, եւ գործողությունը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի կողմից՝ Հատուկ պայմանների 1.1 հոդվածի համաձայն, ապա առաջադրվող խնդիրները 35(1) հոդվածի վեցերորդ ենթապարբերության «գ»-«ժա» կետերում եւ ԱԿԽ-ԵՀ գործընկերության համաձայնագրի IV հավելվածի 35(2) հոդվածում թվարկվածներն են:

Եթե Գործընկերն ԱԵՏ է, եւ գործողությունը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի կողմից՝ Հատուկ պայմանների 1.1 հոդվածի համաձայն, ապա առաջադրված խնդիրների կատարումը պետք է նաեւ համապատասխանի Խորհրդի 2013 թվականի նոյեմբերի 25-ի՝ Եվրոպական միության հետ Անդրծովյան երկրների եւ տարածքների ասոցացման վերաբերյալ թիվ 2013/755/ԵՄ որոշման (Անդրծովյան ասոցացման վերաբերյալ որոշում) 86(3) հոդվածի պայմաններին:

1.2. Գործընկերը պատասխանատու է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով սահմանված պարտավորությունների կատարման համար, նույնիսկ եթե նա որոշակի խնդիրների իրականացումը պատվիրակում է I հավելվածով (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) նախատեսված այլ մարմինների: Հանձնաժողովին, մասնավորապես, իրավունք է վերապահվում կասեցնելու վճարումները ու կասեցնելու եւ (կամ) դադարեցնելու սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն այն անձանց գործողությունների, անգործության եւ (կամ) համապատասխան հանգամանքների հիման վրա, որոնց պատվիրակվել է խնդիրների կատարումը:

1.3. Գործընկերն ստեղծում է գործուն ու արդյունավետ ներքին հսկողության համակարգ եւ ապահովում է դրա գործունեությունը: Գործընկերը

գործողությունն իրականացնելիս պահպանում է ողջամիտ ֆինանսական կառավարման, թափանցիկության, խտրականության բացառման սկզբունքներն ու Եվրոպական միության տեսանելիությունը եւ խուսափում է շահերի բախման իրավիճակներից:

Շահերի բախում առկա է այն դեպքում, երբ որեւէ պատասխանատու անձի կողմից գործառույթների անկողմնակալ եւ օբյեկտիվ իրականացումը վտանգվում է ընտանիքի, զգացմունքների, քաղաքական հայացքների կամ ազգային պատկանելության պատճառով, տնտեսական շահի կամ որեւէ այլ ուղղակի կամ անուղղակի անձնական շահի դեպքում:

Ներքին հսկողության համակարգը գործընթաց է, որը նպատակաուղղված է գործուն, արդյունավետ ու ծախսարդյունավետ գործառնությունների իրականացման, հաշվետվությունների արժանահավատության, ակտիվների ու տվյալների պաշտպանության, խարդախության եւ օրինախախտումների կանխման, բացահայտման ու շտկման եւ ֆինանսական գործառնության օրինականությանն ու օրինաչափությանն առնչվող ռիսկերի պատշաճ կառավարման համար հիմնավոր երաշխիքներ ապահովելուն՝ հաշվի առնելով աշխատանքների երկարաժամկետությունը, ինչպես նաեւ համապատասխան վճարումների բնույթը:

Մասնավորապես, եթե Գործընկերը վճարումները կատարում է ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչին համապատասխան կամ Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբի շրջանակներում, ապա լիազորող պաշտոնատար անձի եւ հաշվապահի գործառույթները տարանջատվում են եւ երկուստեք անհամատեղելի են, եւ Գործընկերը կիրառում է հաշվապահական համակարգ, որն ապահովում է ճշգրիտ, ամբողջական, վստահելի եւ ժամանակին տրամադրվող տեղեկություններ:

1.4. Բացառությամբ այն դեպքերի, երբ գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհման համար Գործընկերը կիրառում է իր սեփական ընթացակարգերն ու ստանդարտ փաստաթղթերը (Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբի դեպքում՝ նաեւ ակտիվների համախմբի դոնորների կողմից համաձայնեցված), Գործընկերը պայմանագրերի շնորհման ընթացակարգերն իրականացնում է եւ դրանց արդյունքում պայմանագրերն ու համաձայնագրերը կնքում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի լեզվով:

1.5. Գործընկերը ձեռնարկում է անհրաժեշտ միջոցներ՝ իրեն հանձնարարված աշխատանքների կամ սույն գործողության շրջանակներում այլ աշխատանքների համար՝ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորման տեսանելիությունն ապահովելու նպատակով: Այս միջոցները սահմանվում են I հավելվածով (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) կամ հետագայում համաձայնեցվում են Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ:

Հաղորդակցության եւ տեղեկությունների վերաբերյալ այդ միջոցները պետք է համապատասխանեն Հանձնաժողովի կողմից սահմանված եւ հրապարակված՝ «ԵՄ արտաքին գործողությունների համար նախատեսված հաղորդակցության եւ տեսանելիության պահանջներ» ձեռնարկին, որն ուժի մեջ է այդ միջոցների իրականացման պահին:

1.6. Մասնակի պատվիրակման եւ Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի շրջանակներում Գործընկերը, կատարման ժամկետի ավարտից սկսած, 5 տարով պահում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելու օրվանից հետո կամ ավելի վաղ ամսաթվից Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով սահմանված՝ ծախսերի կատարումը թույլատրելու օրվանից հետո կազմված համապատասխան բոլոր ֆինանսական եւ պայմանագրային օժանդակ փաստաթղթերը, մասնավորապես հետեւյալը.

Գնումների ընթացակարգեր՝

- ա. նախնական գնահատման հայտարարությունը, որը պարունակում է գնումների հայտարարությունը հրապարակելու վերաբերյալ ապացույց եւ շտկումների ցանկ.
- բ. նախաորակավորված մասնակիցներին ընտրող մասնագետների նշանակումը.
- գ. նախաորակավորված մասնակիցների ցուցակի վերաբերյալ հաշվետվությունը (ներառյալ հավելվածները) եւ դիմումները.
- դ. նախաորակավորման հայտարարության հրապարակման վերաբերյալ ապացույցը.
- ե. վերջնացուցակում չընդգրկված թեկնածուներին ուղարկված նամակները.
- զ. մրցույթի հրավերը կամ համարժեք փաստաթուղթը.
- է. մրցույթի փաթեթը, այդ թվում՝ հավելվածները, պարզաբանումները, հանդիպումների արձանագրությունները, հրապարակման ապացույցը.
- ը. գնահատման հանձնաժողովի նշանակումը.
- թ. մրցույթի բացման հաշվետվությունը՝ ներառյալ հավելվածները.
- ժ. գնահատման/բանակցությունների հաշվետվությունը, ներառյալ՝ հավելվածները եւ ստացված հայտերը.¹
- ժա. ծանուցագիրը.
- ժբ. օժանդակ փաստաթղթերը.
- ժգ. պայմանագիր ներկայացնելու վերաբերյալ ուղեկցող նամակը.

¹ Մրցույթում հաղթող չճանաչված հայտերի հեռացումը գնումների ընթացակարգի դադարեցումից հինգ տարի հետո:

- ժդ. հաղթող չճանաչված թեկնածուներին ուղարկված նամակները.
 - ժե. պայմանագրի շնորհման/չեղյալ հայտարարելու մասին ծանուցումը՝ ներառյալ հրապարակման ապացույցը.
 - ժզ. ստորագրված պայմանագրերը, փոփոխությունները, լրացումները եւ համապատասխան թղթակցությունը,
- Հայտերի ներկայացման հրավերները եւ դրամաշնորհների ուղղակի տրամադրումը՝
- ա. գնահատման հանձնաժողովի նշանակումը.
 - բ. բացման եւ վարչական հարցերով հաշվետվությունը, ներառյալ՝ հավելվածներն ու ստացված դիմումները.²
 - գ. հայեցակարգային փաստաթղթի գնահատմանը հաջորդող նամակները՝ հաղթող ճանաչված եւ հաղթող չճանաչված դիմումատուներին.
 - դ. հայեցակարգային փաստաթղթի գնահատման հաշվետվությունը.
 - ե. ամբողջական դիմումի գնահատման հաշվետվությունը կամ բանակցությունների հաշվետվությունը՝ համապատասխան հավելվածների հետ.
 - զ. համապատասխանության ստուգումը եւ օժանդակ փաստաթղթերը.
 - է. ամբողջական դիմումի գնահատմանը հաջորդող՝ հաղթող ճանաչված եւ չճանաչված դիմումատուներին ուղարկված նամակները՝ հաստատված պահուստային ցուցակի հետ.
 - ը. դրամաշնորհի պայմանագիր ներկայացնելու վերաբերյալ ուղեկցող նամակը.

² Մրցույթում հաղթող չճանաչված հայտերի հեռացումը դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգի դադարեցումից երեք տարի հետո:

թ. շնորհման/չեղյալ հայտարարելու մասին ծանուցումը՝ հրապարակման ապացույցի հետ.

ժ. Ստորագրված պայմանագրերը, փոփոխությունները, լրացումները եւ համապատասխան թղթակցությունը:

1.7. Գործընկերն ապահովում է անձնական տվյալների պատշաճ պաշտպանությունը: Անձնական տվյալներ նշանակում է նույնականացված կամ նույնականացման ենթակա ֆիզիկական անձին վերաբերող ցանկացած տեղեկություն:

Անձնական տվյալները պետք է՝

- մշակվեն տվյալների սուբյեկտի համար օրինական եւ արդար, ինչպես նաեւ թափանցիկ ձեով.
- հավաքվեն կոնկրետ, հստակ եւ իրավաչափ նպատակներով եւ հետագայում չմշակվեն այդ նպատակներին չհամապատասխանող որեւէ եղանակով.
- լինեն համարժեք, համապատասխան եւ սահմանափակված այն շրջանակով, որն անհրաժեշտ է մշակման նպատակների համար.
- լինեն ճշգրիտ եւ անհրաժեշտության դեպքում թարմացվեն.
- մշակվեն այնպես, որ ապահովվի անձնական տվյալների անվտանգության համապատասխան մակարդակը. եւ
- պահվեն այնպիսի եղանակով, որը թույլ կտա նույնականացնել տվյալների սուբյեկտներին՝ չգերազանցելով այն ժամանակահատվածը, որն անհրաժեշտ է անձնական տվյալները մշակելու նպատակների համար: 16.1 հոդվածի համաձայն՝ Գործընկերոջ կողմից պահվող փաստաթղթերում ներառված անձնական տվյալները պետք է վերացվեն 16.1 հոդվածով սահմանված ժամկետը լրանալուն պես:

Անձնական տվյալների մշակմանն առնչվող ցանկացած գործողություն,

ինչպես, օրինակ՝ հավաքելը, ամրագրելը, կազմակերպելը, պահպանելը, հարմարեցնելը կամ վերափոխելը, վերականգնելը, համաձայնեցնելը, օգտագործելը, տարածելը, ջնջելը կամ ոչնչացնելը, հիմնված է Գործընկերոջ կանոնների եւ ընթացակարգերի վրա եւ իրականացվում է միայն այնքանով, որքանով դա անհրաժեշտ է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի կատարման համար:

Մասնավորապես, Գործընկերը ձեռնարկում է համապատասխան տեխնիկական եւ կազմակերպական անվտանգության միջոցներ, որոնք առնչվում են այդպիսի ցանկացած գործողության հատուկ ռիսկերին եւ տվյալ ֆիզիկական անձին վերաբերող տեղեկության բնույթին, որպեսզի՝

- ա) կանխի չլիազորված անձի կողմից այնպիսի համակարգչային համակարգերից օգտվելը, որոնց միջոցով իրականացվում են այդպիսի գործողություններ, մասնավորապես՝ տվյալների կրիչների չթույլատրված ընթերցում, արտագրում, փոփոխում կամ վերացում, տվյալների չթույլատրված մուտքագրում, ինչպես նաեւ պահպանվող տեղեկությունների չթույլատրված տարածում, վերափոխում կամ ջնջում.
- բ) ապահովի, որ SS համակարգի՝ այդպիսի գործողություններ կատարող լիազորված օգտագործողները կարողանան օգտվել միայն այն տեղեկություններից, որոնցից նրանց թույլատրված է օգտվել.
- գ) իր կազմակերպական կառուցվածքը մշակի այնպես, որ այն բավարարի վերոնշյալ պահանջները:

Հոդված 2. Գործընկերոջ կողմից պայմանագրերը եւ համաձայնագրերը ստորագրելու վերջնաժամկետը

2.1. Գնումների պայմանագրերը եւ դրամաշնորհի պայմանագրերը պետք է ստորագրվեն սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործառնական իրականացման ժամկետի ընթացքում:

Բազում դոնորներ ունեցող Գործողություն իրականացնելիս գնումների պայմանագրերը եւ դրամաշնորհի պայմանագրերը պետք է կնքվեն Հատուկ պայմաններով կամ ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի համար սահմանված վերջնաժամկետում:

Այն դեպքում, երբ Գործողությունը բազում դոնորներ ունեցող Գործողություն չէ, գնումների պայմանագրերը եւ դրամաշնորհի պայմանագրերը պետք է կնքվեն սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելու պահից ամենաուշը երեք տարվա ընթացքում:

Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի՝ ԵՄ օժանդակության չափն ավելացնող փոփոխությունից բխող՝ գնումների լրացուցիչ պայմանագրերը եւ դրամաշնորհի լրացուցիչ պայմանագրերը պետք է ստորագրվեն սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի՝ այդ փոփոխությունն ուժի մեջ մտնելու պահից ամենաուշը երեք տարվա ընթացքում, կամ բազում դոնորներ ունեցող Գործողության դեպքում՝ պայմանագիր կնքելու ֆիքսված վերջնաժամկետում:

Բազում դոնորներ չունեցող Գործողությունների համար այդ եռամյա վերջնաժամկետը չի կարող երկարաձգվել՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ գործողությունը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի կողմից: Նման դեպքերում երկարաձգումը սահմանվում է Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով:

2.2. Այնուամենայնիվ, հետեւյալ գործարքները կարող են կնքվել գործառնական իրականացման ժամկետի ցանկացած պահի՝

- ա. արդեն իսկ ստորագրված՝ գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի փոփոխությունները.
- բ. գնումների առանձին պայմանագրեր, որոնք կնքվում են գնումների գործող պայմանագրերի վաղաժամկետ դադարեցումից հետո.
- գ. աուդիտին եւ գնահատմանը վերաբերող պայմանագրերը, որոնք կարող են նաեւ ստորագրվել փակման ժամկետի ընթացքում.

դ. 5.1 հոդվածում նշված գործառնական ծախսերը:

2.3. 2.1 հոդվածում նշված վերջնաժամկետները լրանալուց հետո Գործընկերոջը վստահված հարակից այն գործողությունների ֆինանսական հաշվեկշիռը, որոնց վերաբերյալ պայմանագրեր պատշաճորեն չեն ստորագրվել, չեղարկվում է Հանձնաժողովի կողմից:

2.4. Նման չեղարկումը չի կիրառվում 2.2(գ) հոդվածում նշված՝ աուդիտի եւ գնահատման համար նախատեսված ֆինանսական միջոցների կամ 2.2(դ) հոդվածում նշված գործառնական ծախսերի նկատմամբ:

Նույն կերպ այդ չեղարկումը չի կիրառվում չնախատեսված ծախսերը հոգալու համար նախատեսված միջոցների ֆինանսական հաշվեկշռի կամ 2.2(բ) հոդվածում նշված՝ պայմանագրի վաղաժամկետ դադարեցումից հետո կրկին հասանելի ֆինանսական միջոցների նկատմամբ, որոնք երկուսն էլ կարող են օգտագործվել 2.2 հոդվածում նշված պայմանագրերը ֆինանսավորելու նպատակով:

Հոդված 3. Բացառումը եւ վարչական պատասխանատվության միջոցները

3.1. Բացառման չափանիշները

3.1.1. Գնումների եւ դրամաշնորհային պայմանագրերի շնորհմանն առնչվող՝ Հանձնաժողովի կողմից սահմանված եւ հրապարակված ընթացակարգերն ու ստանդարտ փաստաթղթերը կիրառելիս Գործընկերը համապատասխանաբար պետք է ապահովի, որ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող գնումների եւ դրամաշնորհի ոչ մի պայմանագիր չկնքվի այն տնտեսավարող սուբյեկտի կամ դրամաշնորհի համար դիմող անձի հետ, եթե այդ տնտեսավարող սուբյեկտը կամ անձամբ, կամ որին ներկայացնելու, որոշում կայացնելու կամ որի նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու լիազորություն ունեցող անձը հայտնվել է Հանձնաժողովի կողմից

սահմանված համապատասխան ընթացակարգերով եւ ստանդարտ փաստաթղթերով նախատեսված բացառություն կազմող հանգամանքներից մեկում:

3.1.2. Գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհմանն առնչվող սեփական (Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբի դեպքում՝ նաեւ ակտիվների համախմբի դոնորների կողմից համաձայնեցված) ընթացակարգերն ու ստանդարտ փաստաթղթերը կիրառելիս Գործընկերը, իր ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան, ընդունում է միջոցներ՝ ապահովելու, որ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող՝ գնումների կամ դրամաշնորհի ոչ մի պայմանագիր չշնորհվի տնտեսավարող սուբյեկտին կամ դրամաշնորհի համար դիմող անձին, եթե Գործընկերը տեղեկանում է, որ՝

ա) այդ անձանց կամ նրանց ներկայացնելու, նրանց վերաբերող որոշում ընդունելու կամ վերահսկելու լիազորություններ ունեցող անձանց նկատմամբ վերջնական դատավճիռ կամ վարչական գործով վերջնական վճիռ է կայացվել խարդախության, կոռուպցիայի, հանցավոր համագործակցության մեջ մասնակցության, փողերի լվացման, ահաբեկչական հանցագործությունների, երեխաների աշխատանքի կամ մարդկանց թրաֆիքինգի համար.

բ) այդ անձանց կամ նրանց ներկայացնելու, նրանց վերաբերող որոշում ընդունելու կամ վերահսկելու լիազորություններ ունեցող անձանց նկատմամբ վերջնական դատավճիռ կամ վարչական գործով վերջնական վճիռ է կայացվել ԵՄ-ի ֆինանսական շահի վրա բացասաբար ազդող օրինախախտում կատարելու համար.

գ) այդ անձինք մեղավոր են ճանաչվել որպես ընթացակարգին մասնակցելու պարտադիր պայման պահանջվող տեղեկատվությունը սխալ տրամադրելու կամ այդ տեղեկատվությունը չտրամադրելու համար.

- դ) այդ անձանց նկատմամբ վերջնական դատավճիռ կամ վարչական գործով վերջնական վճիռ է կայացվել, ըստ որի հաստատվել է, որ այդ անձինք այլ պետության տարածքում ստեղծել են մարմին՝ նպատակ ունենալով շրջանցել այն ֆինանսական, սոցիալական կամ ցանկացած այլ իրավական պարտավորություններ, որոնց կիրառումը պարտադիր է այն երկրում, որտեղ իրավաբանական անձը գրանցվել է, որտեղ գտնվում է դրա կառավարման կենտրոնական մարմինը կամ գործունեության հիմնական վայրը.
- ե) դրանք ստեղծվել են վերետում՝ «դ» կետում ներկայացված եւ վերջնական դատավճռում կամ վարչական գործով վերջնական վճռում սահմանված նպատակով:

Գործընկերը հարկ եղած դեպքում եւ իր սեփական պատասխանատվությամբ կարող է հաշվի առնել Հանձնաժողովի՝ Վաղ հայտնաբերման եւ բացառման համակարգում [Early Detection and Exclusion System] ներառված տեղեկությունները՝ գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերը շնորհելիս: Տեղեկություններից օգտվելու հնարավորությունը կարող է տրամադրվել համակարգման մարմնի (մարմինների) միջոցով կամ Հանձնաժողով ուղարկվող հաղորդագրության միջոցով (Եվրոպական հանձնաժողով, Բյուջեի հարցերով գլխավոր տնօրինություն, Հանձնաժողովի հաշվապահ, BRE2-13/505, B-1049, Բրյուսել, Բելգիա եւ BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu էլեկտրոնային հասցեով՝ պատճենն ուղարկելով նաեւ Հանձնաժողովի՝ Հատուկ պայմանների 3-րդ հոդվածում նշված հասցեով): Հանձնաժողովը կարող է հրաժարվել վճարումներ կատարել բացառման հանգամանքներում հայտնված կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին:

3.2. Տեղեկություններ փոխանակելու պարտավորությունը

Գործընկերը տեղեկացնում է Հանձնաժողովին, երբ տնտեսավարող սուբյեկտը կամ դրամաշնորհի համար դիմողը գտնվում է 3.1 հոդվածում

նշված իրավիճակում կամ կատարել է օրինախախտումներ եւ խարդախություն կամ թույլ է տվել իր պայմանագրային պարտավորությունների էական խախտում:

3.3. Վարչական պատասխանատվության միջոցները

Եթե Գործընկերը I հավելվածում նշված խնդիրները կատարելիս տեղեկանում է 3.1 հոդվածով նախատեսված իրավիճակներից որեւէ մեկի մասին, ապա Գործընկերն իր ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով տնտեսավարող սուբյեկտի կամ դրամաշնորհի համար դիմողի նկատմամբ կիրառում է գնումների կամ դրամաշնորհի տրամադրման իր հետագա ընթացակարգերին մասնակցությունից բացառում եւ (կամ) տվյալ պայմանագրի արժեքին համարժեք ֆինանսական տույժ: Նման ֆինանսական տույժերը կամ բացառումները կիրառվում են մրցակցային դատավարության հիման վրա՝ ապահովելով համապատասխան անձի պաշտպանության իրավունքը:

Գործընկերը կարող է ազատվել առաջին կետով նախատեսված պարտավորություններից, եթե՝

- Գործընկերոջ ներպետական օրենսդրությամբ չի թույլատրվում բացառման եւ (կամ) ֆինանսական տույժի կիրառումը.
- ԵՄ-ի ֆինանսական շահերի պաշտպանության համար պահանջվում է Գործընկերոջ ներքին ընթացակարգերի հետ անհամատեղելի վերջնաժամկետների ընթացքում վարչական պատասխանատվության միջոցի կիրառումը.
- վարչական պատասխանատվության միջոցի կիրառման համար պահանջվում է Գործընկերոջ առկա միջոցներից ավելի միջոցների մոբիլիզացում.
- վերջինիս ներպետական օրենսդրությամբ թույլ չի տրվում տնտեսավարող սուբյեկտին բացառել ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող

դրամաշնորհի տրամադրման բոլոր ընթացակարգերին մասնակցությունից:

Այսպիսի դեպքերում Գործընկերը Հանձնաժողովին ծանուցում է իր այդ խոչընդոտի մասին: Հանձնաժողովը կարող է որոշել տնտեսավարող սուբյեկտի կամ դրամաշնորհի համար դիմող անձի նկատմամբ բացառում կիրառել ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող դրամաշնորհի տրամադրման հետագա ընթացակարգերին մասնակցությունից եւ (կամ) կիրառել տվյալ պայմանագրի ընդհանուր արժեքի 2-10%-ի չափով ֆինանսական տույժ:

Հոդված 4. Մասնակի պատվիրակումը

Տրամադրման ընթացակարգերը

4.1. Խնդիրները կատարվում են Գործընկերոջ կողմից՝ տվյալ ընթացակարգը սկսելու պահին ուժի մեջ գտնվող՝ Հանձնաժողովի կողմից սահմանված եւ հրապարակված՝ գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհման ընթացակարգերին ու ստանդարտ փաստաթղթերին համապատասխան:

Նախապես իրականացվող (ex ante) հսկողությունը

4.2. Նախապես իրականացվող հսկողությունը թույլատրելու համար Գործընկերը Հանձնաժողովի հաստատմանն է ներկայացնում մրցույթին մասնակցելու փաթեթները եւ հայտերի ներկայացման հրավերներին առնչվող փաստաթղթերը՝ մինչեւ մրցույթի հրավերներ եւ հայտերի ներկայացման հրավերներ ներկայացնելը: Նույն կերպ Գործընկերը հրավիրում է Հանձնաժողովին մրցույթների եւ հայտերի բացմանը եւ Հանձնաժողովին է տրամադրում ստացված մրցույթների եւ հայտերի պատճենները:

Գործընկերը Հանձնաժողովին ծանուցում է մրցույթների եւ հայտերի ուսումնասիրման արդյունքների մասին եւ Հանձնաժողովի հաստատմանն է ներկայացնում դրամաշնորհի տրամադրման հայտը, ինչպես նաեւ գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի նախագծերը:

Գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի կատարման ընթացքում Գործընկերը Հանձնաժողովի նախնական հաստատմանն է ներկայացնում նաեւ հավելվածների նախագծերը եւ կից վարչական ակտերի նախագծերը:

Գործընկերը հրավիրում է Հանձնաժողովին՝ ժամանակավոր եւ վերջնական ընդունման համար:

Հաշվետվությունը/Կառավարման հայտարարագիրը

4.3. Հատուկ պայմանների 5-րդ հոդվածով նախատեսված լինելու դեպքում Գործընկերոջն առաջադրված խնդիրների կատարման մասին հաշվետվությունը պետք է համապատասխանի III հավելվածում ներկայացված ձեւանմուշին, իսկ կառավարման հայտարարագիրը պետք է համապատասխանի IV հավելվածում ներկայացված ձեւանմուշին: Այս դեպքում աուդիտի՝ միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխան իրականացված՝ կառավարման հայտարարագրի վերաբերյալ անկախ արտաքին աուդիտի եզրակացություն ներկայացնելը պարտադիր չէ, քանի որ այս գործողության աուդիտներն իրականացնում է Հանձնաժողովը: Այս աուդիտների միջոցով կստուգվի կառավարման հայտարարագրում տեղ գտած պնդումների ճշմարտացիությունը եւ դրանց հիմքում ընկած գործարքների օրինականությունն ու օրինաչափությունը:

Վճարման ընթացակարգերը

4.4. Գործընկերը Հանձնաժողովին է տրամադրում հաստատված վճարման

պահանջագրերը հետևյալ ժամկետներում՝ սկսած վճարման պահանջագիրը ստանալու օրվանից՝ չհաշված վճարման ժամկետի կասեցման ժամանակահատվածները՝

ա) գնման պայմանագրում եւ դրամաշնորհի պայմանագրում նշված նախնական ֆինանսավորման դեպքում՝

i) 15 օրացուցային օր՝ բյուջեից ֆինանսավորվող գործողության համար.

ii) 30 օրացուցային օր՝ ԶԵՀ-ի կողմից ֆինանսավորվող գործողության համար.

բ) 45 օրացուցային օր՝ այլ վճարումների համար:

Հանձնաժողովը գործում է 4.9 եւ 4.10 հոդվածներին համապատասխան՝ գնման պայմանագրով եւ դրամաշնորհի պայմանագրերով վճարման համար նախատեսված ժամկետին համապատասխան ժամանակահատվածի ընթացքում, որում չեն ներառվում վերոնշյալ վերջնաժամկետները:

4.5. Կատարողից կամ դրամաշնորհի շահառուից վճարման պահանջագիր ստանալուց հետո Գործընկերը տեղեկացնում է Հանձնաժողովին այն ստանալու մասին եւ անմիջապես ուսումնասիրում է, թե արդյոք պահանջն ընդունելի է, այսինքն՝ արդյոք այն պարունակում է այդ կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի նույնականացումը, խնդրո առարկա պայմանագիրը կամ համաձայնագիրը, գումարը, արժույթը եւ ամսաթիվը: Եթե Գործընկերը հանգում է այն եզրակացության, որ պահանջն անընդունելի է, ապա մերժում է այն եւ տեղեկացնում է կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին այդ մերժման եւ դրա պատճառների մասին պահանջն ստանալու պահից 30 օրվա ընթացքում: Գործընկերն այդ մերժման եւ դրա պատճառների մասին տեղեկացնում է նաեւ Հանձնաժողովին:

4.6. Ընդունելի վճարման պահանջագիր ստանալուց հետո Գործընկերն ուսումնասիրում է, թե արդյոք վճարումը ենթակա է կատարման, այսինքն՝

արդյոք կատարվել են վճարումը հիմնավորող բոլոր պայմանագրային պարտավորությունները, ներառյալ՝ անհրաժեշտության դեպքում՝ հաշվետվության ուսումնասիրությունը: Եթե Գործընկերը հանգում է այն եզրակացության, որ վճարումը ենթակա չէ կատարման, ապա տեղեկացնում է կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին դրա եւ դրա պատճառների մասին: Այդ տեղեկությունն ուղարկելը կասեցնում է վճարման ժամկետը: Հանձնաժողովն ստանում է ուղարկված այդ տեղեկության պատճենը: Հանձնաժողովը նաեւ տեղեկացվում է կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի պատասխանի կամ ուղղիչ գործողության մասին: Այդ պատասխանով կամ գործողությամբ, որն ուղղված է իր պայմանագրային պարտավորությունների հետ դրա անհամապատասխանությունը շտկելուն, վերսկսվում է վճարման ժամկետը: Գործընկերն ուսումնասիրում է այդ պատասխանը կամ գործողությունը՝ սույն պարբերության համաձայն:

4.7. Եթե Հանձնաժողովն անհամաձայնություն է հայտնում Գործընկերոջ՝ վճարման ենթակա չլինելու վերաբերյալ եզրակացությանը, ապա այդ մասին տեղեկացնում է Գործընկերոջը: Գործընկերը վերանայում է իր դիրքորոշումը եւ եթե հանգում է այն եզրակացության, որ վճարումը ենթակա է վճարման, ապա այդ մասին տեղեկացնում է կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին: Վճարման ժամկետի կասեցումը վերացվում է այս տեղեկությունն ուղարկելուց հետո: Գործընկերը նաեւ տեղեկացնում է Հանձնաժողովին: Գործընկերն այնուհետեւ գործում է 4.8 հոդվածով նախատեսված կարգով:

Եթե Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ անհամաձայնությունը շարունակվում է, ապա Հանձնաժողովը կարող է վճարել հաշիվ-ապրանքագրի գումարի չվիճարկվող մասը, եթե այն հստակորեն սահմանազատված է վիճարկվող գումարից: Հանձնաժողովը տեղեկացնում է Գործընկերոջը եւ կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին այս մասնակի վճարման մասին:

4.8. Եթե Գործընկերը հանգում է այն եզրակացության, որ վճարումը ենթակա է կատարման, ապա վճարման պահանջագիրը եւ անհրաժեշտ բոլոր ուղեկցող փաստաթղթերն ուղարկում է Հանձնաժողով՝ հաստատման եւ վճարման նպատակով: Այն տրամադրում է նկարագիր այն մասին, թե քանի օր է մնացել մինչեւ վճարման ժամկետը լրանալը, եւ այդ ժամկետի կասեցման բոլոր ժամանակահատվածների մասին:

4.9. 4.8 հոդվածի համաձայն վճարման պահանջագիրն ուղարկելուց հետո, եթե Հանձնաժողովը եզրակացնում է, որ վճարումը ենթակա չէ կատարման, այն տեղեկացնում է գործընկերոջը՝ պատճենը ուղարկելով, ինչպես նաև պատճառների մասին տեղեկացնելով Կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին: Կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին տեղեկացնելը կհանգեցնի վճարման ժամկետի կասեցմանը՝ ինչպես նախատեսված է կնքված պայմանագրով: Գործընկերը տնօրինում է կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի պատասխանը կամ ուղղիչ գործողությունը՝ 4.6 հոդվածին համապատասխան:

4.10. Եթե Գործընկերը եւ Հանձնաժողովը հանգում են այն եզրակացության, որ վճարումը ենթակա է կատարման, ապա Հանձնաժողովը կատարում է վճարումը:

4.11. Եթե վճարումն ուշացնելու համար տոկոսը ենթակա է վճարման կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին, ապա այն բաշխվում է Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ 4.4 հոդվածով սահմանված ժամկետները գերազանցող ուշացման օրերին համամասնորեն՝ պահպանելով հետեւյալ ժամկետները՝

ա) Գործընկերոջ կողմից օգտագործված օրերի թիվը հաշվարկվում է 4.6 հոդվածում նշված ընդունելի վճարման պահանջագրի գրանցման օրվանից մինչեւ Հանձնաժողովին 4.8 հոդվածում նշված պահանջագիրն ուղարկելու օրը, եւ Հանձնաժողովի կողմից

4.9 հոդվածում նշված տեղեկությունը տրամադրելու օրվանից մինչև

4.8 հոդվածում նշված՝ պահանջագրի հաջորդ ուղարկումը
Հանձնաժողով: Վճարման ժամկետի կասեցման ցանկացած
ժամանակահատված չի հաշվարկվում.

բ) Հանձնաժողովի կողմից օգտագործված օրերի թիվը հաշվարկվում է
4.8 հոդվածում նշված՝ պահանջագիրը Գործընկերոջ կողմից
ուղարկվելու օրվան հաջորդող օրվանից մինչև վճարման օրը եւ
ուղարկվելու օրվանից մինչև Գործընկերոջը 4.9 հոդվածին
համապատասխան տեղեկացնելու օրը:

4.12. Վերոնշյալ ընթացակարգով չնախատեսված ցանկացած հանգամանք
լուծվում է Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ համագործակցության
ոգով՝ վերոնշյալ դրույթների անալոգիայով՝ միեւնույն ժամանակ հարգելով
Գործընկերոջ պայմանագրային հարաբերությունները կատարողի կամ
դրամաշնորհի շահառուի հետ:

Իրագործելի լինելու դեպքում մի կողմը մյուս կողմի խնդրանքով
համագործակցում է վճարման պահանջագրի գնահատման համար
օգտակար տեղեկություններ տրամադրելու հարցում, նույնիսկ մինչև
վճարման պահանջագրի պաշտոնական ուղարկումն առաջին կողմին կամ
այն վերադարձնելն առաջին կողմի կողմից:

4.13. Գնման պայմանագիրը կամ դրամաշնորհի պայմանագիրը, որը որեւէ
վճարում կատարելու համար հիմք չի հանդիսացել այն ստորագրելուց հետո
երկու տարվա ընթացքում, ինքնաբերաբար դադարում է գործել, իսկ դրա
ֆինանսավորումը չեղարկվում է՝ բացառությամբ դատարանում կամ
արբիտրաժային մարմիններում վեճերի դեպքում:

Հոդված 5. Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչը

Կիրառումը

5.1. Ծրագրի նախահաշիվն այն փաստաթուղթն է, որով սահմանվում են իրականացման ենթակա միջոցառումների ծրագիրը եւ պահանջվող մարդկային ու նյութական ռեսուրսները, համապատասխան բյուջեն եւ մանրամասն տեխնիկական ու վարչական բնույթի կիրարկման կարգավորումները՝ սույն Ֆինանսական համաձայնագրի գործառնական իրականացման ժամկետի ընթացքում այդ գործառնական աշխատանքներն իրականացնելու համար:

Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացումն ապահովող ծրագրի նախահաշվում պետք է պահպանվեն ծրագրի նախահաշիվներին առնչվող եւ Հանձնաժողովի կողմից սահմանված ընթացակարգերը եւ ստանդարտ փաստաթղթերը, որոնք ուժի մեջ են տվյալ ծրագրի նախահաշիվն ընդունվելու պահին:

Ծրագրի նախահաշվով այդ գործառնական աշխատանքներն իրականացնող մարմինը կարող է լինել հենց Գործընկերոջ կենտրոնական կառավարությունը (կենտրոնական գործառնություններ) կամ հանրային իրավունքի կամ մասնավոր իրավունքի ոլորտի լիազորված՝ հանրային ծառայություն իրականացնող մարմինը (պետական լիազորված գործառնություններ) կամ բացառապես ՋԵՀ-ի շրջանակներում՝ մասնավոր իրավունքի ոլորտի՝ հանրային ծառայություն չիրականացնող մարմինը՝ ծառայությունների մատուցման պայմանագրի հիման վրա (մասնավոր լիազորված գործառնություններ):

Ծրագրի նախահաշիվը պարունակում է կանխավճարային բաղադրիչ եւ կարող է պարունակել հատուկ հանձնառությունների բաղադրիչ:

Ծրագրի հատուկ հանձնառությունների բաղադրիչի համաձայն կիրառվում է 4-րդ հոդվածը:

Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի համաձայն՝

իրականացնող մարմինը կարող է, սահմանված շեմերին համապատասխան, գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգերն իրականացնել առանց Հանձնաժողովի՝ նախապես իրականացվող հսկողության կամ նախապես իրականացվող սահմանափակ հսկողությամբ եւ վճարումներ կատարել կատարողներին ու դրամաշնորհի շահառուներին, ինչպես նաեւ անմիջական աշխատանքի համատեքստում:

Անմիջական աշխատանքը վերաբերում է այն գործառնական աշխատանքներին, որոնք իրականացնող մարմինը կատարում է՝ անմիջականորեն օգտագործելով իր կողմից վարձված անձնակազմը եւ (կամ) առկա միջոցները (մեքենաներ, սարքավորում, այլ միջոցներ):

Իրականացնող մարմնի կողմից կատարված գործառնական ծախսերը կարող են թույլատրելի լինել ԵՄ ֆինանսավորման համար՝ ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի համաձայն: Այդ դեպքում դրանք թույլատրելի են ԵՄ ֆինանսավորման համար սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի կատարման ամբողջ ժամկետի ընթացքում, եթե ծախսերի թույլատրելիության ավելի վաղ ժամկետ սահմանված չէ Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով: Գործառնական ծախսերն իրականացնող մարմնի այն ծախսերն են, որոնք առաջանում են իրականացմանն առնչվող խնդիրները կատարելիս եւ ներառում են տեղական անձնակազմը, կոմունալ ծառայությունները (օրինակ՝ ջուր, գազ եւ էլեկտրականություն), շենքերի վարձակալումը, սպառման առարկաները, պահպանումը, կարճաժամկետ գործուղումները եւ տրանսպորտային միջոցների վառելիքը: Դրանք չեն ներառում տրանսպորտային միջոցների կամ այլ սարքավորումների գնումները կամ շահագործման այլ աշխատանքներ: Նման սովորական գործառնական ծախսերը կարող են գանձվել կամ վճարվել իրականացնող մարմնի սեփական ընթացակարգերի համաձայն:

Տրամադրման ընթացակարգերը

5.2. Ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի համաձայն՝ իրականացնող մարմինը կարող է մասամբ կամ ամբողջությամբ իրականացնել գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհման ընթացակարգերը՝ իր սեփական ընթացակարգերի եւ ստանդարտ փաստաթղթերի համաձայն՝ պայմանով, որ Հանձնաժողովը նախապես ապացույց ձեռք բերի առ այն, որ Գործընկերոջ իրականացնող մարմինը՝

- ապահովում է գործուն եւ արդյունավետ ներքին հսկողության համակարգի գործունեությունը, եւ
- կիրառում է գնումների եւ (կամ) դրամաշնորհի համապատասխան կանոններ եւ ընթացակարգեր:

Եթե նման ապացույցներ ձեռք չեն բերվում, ապա գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհման եւ տրամադրման ընթացակարգերն իրականացվում են իրականացնող մարմնի կողմից՝ տվյալ ընթացակարգն սկսելու պահին ուժի մեջ գտնվող, Հանձնաժողովի կողմից սահմանված եւ հրապարակված ընթացակարգերին ու ստանդարտ փաստաթղթերին համապատասխան:

Նախապես իրականացվող (ex ante) հսկողությունը

5.3. Կանխավճարային բաղադրիչի համաձայն, եթե ծրագրի նախահաշվի տեխնիկական եւ վարչական համաձայնագրերով այլ բան նախատեսված չէ, ապա իրականացնող մարմինը Հանձնաժողովի նախնական հաստատմանն է ներկայացնում գնումների այն պայմանագրերի շնորհման վերաբերյալ որոշմանն առնչվող մրցույթի փաթեթներն ու հայտերը, որոնց արժեքը գերազանցում է 100 000 եվրոն, ինչպես նաեւ դրամաշնորհի այն պայմանագրերի շնորհման վերաբերյալ որոշումներին առնչվող դիմումներին ու հայտերի մասով ուղեցույցը, որոնք համապատասխանում են Հանձնաժողովի կողմից սահմանված եւ հրապարակված ընթացակարգերին

ու ստանդարտ փաստաթղթերին:

Սույն Ընդհանուր պայմանների 1.6 հոդվածով սահմանված՝ փաստաթղթերը պահպանելու պարտավորությունից բացի՝ Գործընկերը նույն ժամանակահատվածում պահպանում է համապատասխան բոլոր ֆինանսական եւ պայմանագրային օժանդակ փաստաթղթերը:

Կառավարման հայտարարագիրը

5.4. Գործընկերն ամեն տարի՝ մինչեւ Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով սահմանված օրը, Հանձնաժողով է ներկայացնում Գործընկերոջ կողմից ստորագրված, IV հավելվածում ներկայացված ձեւանմուշով կազմված կառավարման տարեկան հայտարարագիրը:

Այս դեպքում աուդիտի՝ միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխան իրականացված՝ կառավարման հայտարարագրի վերաբերյալ անկախ արտաքին աուդիտի եզրակացություն ներկայացնելը պարտադիր չէ, քանի որ այս գործողության աուդիտներն իրականացնում է Հանձնաժողովը: Այս աուդիտների միջոցով կստուգվի կառավարման հայտարարագրում տեղ գտած պնդումների ճշմարտացիությունը եւ դրանց հիմքում ընկած գործարքների օրինականությունն ու օրինաչափությունը:

Վճարումները

5.5. Բոլոր Կողմերի կողմից ծրագրի նախահաշիվը ստորագրվելուց հետո Հանձնաժողովը նախնական ֆինանսավորման առաջին վճարումը փոխանցում է 60 օրացուցային օրվա ընթացքում, եթե ծրագրի նախահաշիվը ֆինանսավորվում է ՋԵՀ-ի կողմից, եւ 30 օրացուցային օրվա ընթացքում, եթե այն ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի բյուջեից:

Հանձնաժողովը կատարում է հետագա նախնական ֆինանսավորման

վճարումները՝ վճարման պահանջագիրը եւ դրա հաշվետվություններն ստանալուց եւ հաստատելուց հետո՝ 60 օրացուցային օրվա ընթացքում:

Վճարումն ուշացնելու համար տոկոսը ենթակա է վճարման՝ կիրառելի Ֆինանսական կանոնակարգին համապատասխան: Վճարումները կատարելու ժամկետը կարող է կասեցվել Հանձնաժողովի կողմից՝ վերը նշված ժամանակահատվածում ցանկացած պահի տեղեկացնելով Գործընկերոջն այն մասին, որ վճարման պահանջագիրը չի կարող բավարարվել՝ գումարը վճարման ենթակա չլինելու կամ համապատասխան օժանդակ փաստաթղթերը ներկայացված չլինելու պատճառով: Եթե Հանձնաժողովին հայտնի է դառնում այնպիսի տեղեկություն, որը կասկածի տակ է դնում վճարման պահանջագրում առկա ծախսերի թույլատրելիությունը, ապա Հանձնաժողովը կարող է կասեցնել վճարման ժամկետը հետագա ստուգման, այդ թվում՝ տեղում ստուգում իրականացնելու համար, որպեսզի նախքան վճարումը համոզվի, որ այդ ծախսն իսկապես թույլատրելի է: Գործընկերը հնարավորինս շուտ տեղեկացվում է կասեցման եւ դրա պատճառների մասին: Վճարման ժամկետը վերսկսվում է, երբ բացակայող օժանդակ փաստաթղթերը ներկայացվում են, կամ վճարման պահանջագիրը շտկվում է:

5.6. Հանձնաժողովը գումարը փոխանցում է Հանձնաժողովի կողմից ընդունված Ֆինանսական հաստատությունում բացված բանկային հաշվին:

5.7. Գործընկերը երաշխավորում է, որ Հանձնաժողովի կողմից վճարված Ֆինանսական միջոցները հնարավոր լինի նույնականացնել այդ բանկային հաշվում:

5.8. Անհրաժեշտության դեպքում եվրոյով կատարված փոխանցումները փոխարկվում են Գործընկերոջ ազգային արժույթով այն դեպքում, երբ վճարումները պետք է կատարվեն Գործընկերոջ կողմից՝ Գործընկերոջ կողմից վճարումը կատարելու օրվա դրությամբ բանկում գործող

փոխարժեքով:

Հոդված 6. Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախումբը

Դիմում ներկայացնելը

6.1. Ակտիվների համախումբ կառավարող Գործընկերը կարող է ընտրվել այդ ակտիվների համախմբին հատկացվող ԵՄ օժանդակության համար՝ պայմանով, որ Հանձնաժողովը նախապես ձեռք բերի ապացույցներ առ այն, որ Գործընկերոջ կառավարող անձը՝

- ապահովում է գործուն ու արդյունավետ ներքին հսկողության համակարգի գործունեությունը.
- կիրառում է այնպիսի հաշվապահական համակարգ, որով ապահովվում է ճշգրիտ, ամբողջական եւ վստահելի տեղեկությունները ժամանակին տրամադրելու հնարավորություն.
- ենթակա է անկախ արտաքին աուդիտի, որն իրականացվում է տվյալ կազմակերպությունից կամ անձից ֆունկցիոնալ առումով անկախ աուդիտի ծառայության կողմից՝ աուդիտի՝ միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխան.
- կիրառում է համապատասխան կանոններ եւ ընթացակարգեր՝ գնումների եւ դրամաշնորհների համար.
- ապահովում է ստացողների վերաբերյալ տեղեկությունների հետագա հրապարակում. եւ
- անձնական տվյալների պատշաճ պաշտպանություն:

Տրամադրման ընթացակարգերը

6.2. Ինչ վերաբերում է Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների

համախմբին ԵՄ-ի կողմից տրամադրված օժանդակությանը, Գործընկերոջ տարածքում կառավարող մարմինն առաջադրանքներն իրականացնում է գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շնորհման համար իր սեփական ընթացակարգերին եւ ստանդարտ փաստաթղթերին համապատասխան կամ դոնորների կողմից համաձայնեցված ընթացակարգերին եւ ստանդարտ փաստաթղթերին համապատասխան:

Իրականացումը

6.3. Ինչ վերաբերում է Գործընկերոջ կողմից կառավարվող ակտիվների համախմբին ԵՄ-ի կողմից տրամադրված օժանդակությանը, սույն Ընդհանուր պայմաններում արդեն սահմանված իրավունքներից եւ պարտավորություններից բացի, Ֆինանսավորման համաձայնագրի V հավելվածում նշված լրացուցիչ կանոնները կիրառվում են Գործընկերոջ նկատմամբ՝ ակտիվների համախմբին ԵՄ-ի կողմից տրամադրված օժանդակությունն իրականացնելու համար:

Հոդված 7. Գործընկերոջ կողմից գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի վերաբերյալ տեղեկությունների հրապարակումը

7.1. Գործընկերը պարտավորվում է յուրաքանչյուր գնման եւ դրամաշնորհի պայմանագրի համար, որի պատվիրատուն է նա՝ ըստ 5-րդ հոդվածում նշված՝ ծրագրի նախահաշվի կանխավճարային բաղադրիչի եւ 6-րդ հոդվածում նշված ակտիվների համախմբի, ամեն տարի իր կայքէջի հատուկ եւ հեշտ հասանելի մասում հրապարակել դրա բնույթը եւ նպատակը, կատարողի (կատարողների՝ համատեղ գործունեության (կոնսորցիումի) դեպքում) կամ դրամաշնորհի շահառուի (դրամաշնորհի շահառուների՝ բազմաշահառու դրամաշնորհի դեպքում) անվանումը եւ գտնվելու վայրը,

ինչպես նաև պայմանագրի գումարը:

Ֆիզիկական անձի գտնվելու վայրը Վիճակագրության համար տարածքային միավորների անվանացանկի (NUTS) 2-րդ մակարդակին համապատասխանող տարածքն է: Իրավաբանական անձի գտնվելու վայրը նրա հասցեն է:

Եթե այսպիսի հրապարակումը համացանցում հնարավոր չէ, ապա տեղեկությունները պետք է հրապարակվեն ցանկացած այլ հնարավոր եղանակով, այդ թվում՝ Գործընկերոջ պաշտոնական տեղեկագրում:

Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով ամրագրվում է հրապարակման վայրի տեղը՝ համացանցում կամ այլ եղանակով. Հանձնաժողովի կայքէջի հատուկ մասում նշվում է, թե որտեղ է այն հրապարակված:

7.2. Առավել կարիքավոր ֆիզիկական անձանց տրվող կրթական աջակցությունն ու ուղղակի ֆինանսական աջակցությունը հրապարակվում են անանուն եւ հավաքական կերպով՝ ըստ ծախսերի կատեգորիայի:

Ֆիզիկական անձանց անունները փոխարինվում են «ֆիզիկական անձ»-ով՝ հրապարակումից երկու տարի հետո: Իրավաբանական անձի անվանումը, որը ներառում է այդ իրավաբանական անձի հետ առնչվող ֆիզիկական անձի անունը, համարվում է ֆիզիկական անձի անուն:

Ֆիզիկական անձանց անունների հրապարակման պահանջը չի գործում, եթե այդպիսի հրապարակումը նրանց հիմնարար իրավունքները խախտելու կամ առետրային շահերին վնասելու վտանգ է ներկայացնում:

Գործընկերը ֆիզիկական անձանց վերաբերյալ հրապարակման ենթակա տվյալների ցանկը առաջարկվող՝ հրապարակման պահանջը չգործելու դեպքերի հիմնավորման հետ ներկայացնում է Հանձնաժողով, որը պետք է նախապես հաստատի այդ ցանկը: Անհրաժեշտության դեպքում Հանձնաժողովը լրացնում է ֆիզիկական անձի գտնվելու վայրը՝ NUTS-ի 2-րդ մակարդակին համապատասխան տարածքի սահմաններում:

- 7.3. Գնումների եւ դրամաշնորհի՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում կնքված (այսինքն՝ Գործընկերոջ եւ կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի կողմից ստորագրված) պայմանագրերի հրապարակումը տեղի է ունենում հաշվետվությունը Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացնելու օրվանից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում:
- 7.4. Պայմանագրերի հրապարակման պահանջը կարող է չկատարվել, եթե այդպիսի հրապարակումը կատարողների կամ դրամաշնորհի շահառուների առեստրային շահերին վնասելու վտանգ է ներկայացնում: Գործընկերն այդպիսի հիմնավորումներով ցուցակ է ներկայացնում Հանձնաժողով, որը պետք է նախնական թույլտվություն տա հրապարակման պահանջը չկատարելուն:
- 7.5. Եթե Հանձնաժողովը 4-րդ հոդվածի համաձայն վճարումներ է կատարում կատարողներին կամ դրամաշնորհի շահառուներին, ապա ապահովում է գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի վերաբերյալ տեղեկությունների հրապարակումը՝ իր կանոններին համապատասխան:

Հոդված 8. Ֆինանսական միջոցների գանձումը

- 8.1. Գործընկերը ձեռնարկում է ցանկացած համապատասխան միջոց՝ պատշաճորեն չվճարված ֆինանսական միջոցները գանձելու համար:

Պատշաճորեն չվճարված եւ Գործընկերոջ կողմից գանձված ֆինանսական միջոցները, գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգերի հիման վրա տրամադրված ֆինանսական երաշխիքներից ստացված գումարները, Գործընկերոջ կողմից նշանակված ֆինանսական տույժերից ստացված գումարները, ինչպես նաեւ Գործընկերոջը վճարման ենթակա վնասի փոխհատուցման գումարները վերադարձվում են Հանձնաժողովին:

- 8.2. Չսահմանափակելով Գործընկերոջ՝ պատշաճորեն չվճարված ֆինանսական միջոցները գանձելու՝ վերը նշված պարտավորությունը՝ Գործընկերը

համաձայնում է, որ Հանձնաժողովը կարող է, կիրառելի Ֆինանսական կանոնակարգի եւ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի դրույթներին համապատասխան, պաշտոնապես սահմանել գումար, որը պատշաճորեն չի վճարվել առաջին մասի համաձայն Ֆինանսավորված գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի շրջանակներում, եւ Գործընկերոջ անունից սկսել դրա գանձման գործընթացը ցանկացած միջոցով, այդ թվում՝ կատարողից կամ դրամաշնորհի շահառուից գանձման ենթակա գումարն ուղղելով ԵՄ-ի նկատմամբ ունեցած իր որեւէ պահանջի մարմանը եւ իրավասու դատարանների միջոցով բռնագանձելով:

8.3. Այդ նպատակով Գործընկերը Հանձնաժողովին տրամադրում է անհրաժեշտ բոլոր փաստաթղթերն ու տեղեկությունները: Այդպիսով Գործընկերը լիազորում է Հանձնաժողովին իրականացնել գանձումը՝ մասնավորապես այն կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի գրավն իրացնելով, որի համար Գործընկերը պատվիրատու է, կամ գանձման ենթակա Ֆինանսական միջոցներն ուղղելով Գործընկերոջ՝ որպես պատվիրատուի կողմից կատարողին կամ դրամաշնորհի շահառուին վճարման ենթակա եւ ԵՄ-ի կողմից սույն կամ այլ Ֆինանսավորման համաձայնագրով Ֆինանսավորվող գումարներին կամ իրավասու դատարանների միջոցով բռնագանձելով:

8.4. Հանձնաժողովը Գործընկերոջը տեղեկացնում է, որ գանձման վարույթ է հարուցվել (այդ թվում՝ անհրաժեշտության դեպքում՝ ազգային դատարանում):

8.5. Եթե Գործընկերն այն անձի շահառուն է, որի հետ Հանձնաժողովն օժանդակության համաձայնագիր է կնքել, ապա Հանձնաժողովը կարող է Գործընկերոջից գանձել այն Ֆինանսական միջոցները, որոնք վճարման ենթակա են այդ անձին, բայց որոնք այդ անձն ինքնուրույն ի վիճակի չի եղել գանձելու:

Հոդված 9. Գնումների եւ դրամաշնորհի պայմանագրերի համաձայն

ներկայացվող ֆինանսական պահանջները

Գործընկերը պարտավորվում է Հանձնաժողովի հետ խորհրդակցել՝ նախքան կատարողի կամ դրամաշնորհի շահառուի կողմից ներկայացված եւ Գործընկերոջ կողմից ամբողջությամբ կամ մասամբ հիմնավորված համարվող փոխհատուցման պահանջի վերաբերյալ ցանկացած որոշում կայացնելը: ԵՄ-ն կարող է կրել Ֆինանսական հետեւանքների համար պատասխանատվությունը , եթե միայն Հանձնաժողովը տվել է իր նախնական թույլտվությունը: Այդպիսի նախնական թույլտվությունն անհրաժեշտ է նաեւ այն ֆինանսական միջոցների ցանկացած օգտագործման համար, որոնց մասով սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի ներքո պարտավորություն է ստանձնվել պայմանագրերի կամ համաձայնագրերի հետ կապված վեճերից բխող ծախսերը ծածկելու առնչությամբ:

Հոդված 10. Գերաճախսերը եւ դրանց ֆինանսավորման եղանակները

- 10.1. Գործընկերոջ կողմից իրականացվող աշխատանքների բյուջեի հոդվածների գծով առանձին գերաճախսերը ծածկվում են ընդհանուր բյուջեում միջոցների վերաբաշխմամբ՝ սույն Ընդհանուր պայմանների 25-րդ հոդվածին համապատասխան:
- 10.2. Գործընկերոջ կողմից իրականացվող աշխատանքների համար նախատեսված գումարի գերաճախսի վտանգի առկայության դեպքում Գործընկերն անմիջապես տեղեկացնում է Հանձնաժողովին եւ հայցում վերջինիս նախնական թույլտվությունը՝ գերաճախսը ծածկելու համար ծրագրվող ուղղիչ աշխատանքների վերաբերյալ՝ առաջարկելով կրճատել աշխատանքները կամ ներգրավել սեփական կամ այլ՝ ոչ ԵՄ միջոցներ:
- 10.3. Եթե աշխատանքները չեն կարող կրճատվել, կամ եթե գերաճախսը չի կարող ծածկվել Գործընկերոջ սեփական կամ այլ միջոցներով, ապա

Հանձնաժողովը կարող է Գործընկերոջ կողմից պատշաճ հիմնավորված պահանջի հիման վրա ԵՄ-ի միջոցներից լրացուցիչ ֆինանսավորում տրամադրելու մասին որոշում կայացնել: Եթե Հանձնաժողովը նման որոշում է կայացնում, ապա լրացուցիչ ծախսերը, չհակասելով ԵՄ համապատասխան կանոններին եւ ընթացակարգերին, ֆինանսավորվում են Հանձնաժողովի կողմից սահմանվելիք լրացուցիչ ֆինանսական օժանդակության տրամադրման միջոցով: Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրը համապատասխանաբար փոփոխվում է:

Մաս երկրորդ. Բյուջետային աջակցության նկատմամբ կիրառվող դրույթներ

Հոդված 11. Քաղաքականության մշակման հարցերով երկխոսությունը

Գործընկերը եւ ԵՄ-ն պարտավորվում են սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման վերաբերյալ համապատասխան մակարդակով կանոնավոր կառուցողական երկխոսություն իրականացնել:

Եթե Գործընկերն ԱԿԽ երկրների խմբից է, եւ սույն գործողությունը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի կողմից՝ Հատուկ պայմանների 1.1 հոդվածի համաձայն, ապա այդ երկխոսությունը կարող է ԱԿԽ-ԵՀ գործընկերության համաձայնագրի 8-րդ հոդվածով նախատեսված ավելի ընդգրկուն քաղաքական երկխոսության մաս կազմել:

Հոդված 12. Պայմանների համապատասխանության ստուգումը եւ հատկացումները

12.1. Հանձնաժողովն I հավելվածով (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) սահմանված կարգով ստուգում է բյուջետային աջակցության բաղադրիչի տրանշների վճարման պայմանների համապատասխանությունը:

Եթե Հանձնաժողովը հանգում է այն եզրակացության, որ վճարման պայմանները չեն բավարարվում, ապա այն, առանց անհարկի ուշացումների, Գործընկերոջը տեղեկացնում է այդ մասին:

12.2. Գործընկերոջ կողմից ներկայացված հատկացումների պահանջագրերը թույլատրելի են ԵՄ-ի ֆինանսավորման համար, եթե դրանք համապատասխանում են I հավելվածով (Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներ) սահմանված դրույթներին, եւ եթե դրանք ներկայացվում են գործառնական իրականացման ժամկետում:

12.3. Գործընկերը բյուջետային աջակցության բաղադրիչի բոլոր հատկացումների դեպքում արտարժույթի փոխանակման վերաբերյալ իր ազգային կարգավորումները կիրառում է ոչ խտրական ձևով:

Հոդված 13. Բյուջետային աջակցության թափանցիկությունը

Սույնով Գործընկերը համաձայնում է, որ Հանձնաժողովը հրապարակի, այդ թվում՝ էլեկտրոնային եղանակով, սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրը եւ դրա ցանկացած փոփոխություն, ինչպես նաեւ բյուջետային աջակցության վերաբերյալ այն հիմնական տեղեկությունները, որոնք Հանձնաժողովը նպատակահարմար է համարում: Այդպիսի հրապարակումը չի պարունակում որեւէ տվյալ, որով խախտվում են անձնական տվյալների պաշտպանության նկատմամբ կիրառվող ԵՄ օրենքները:

Հոդված 14. Բյուջետային աջակցության գանձումը

Բյուջետային աջակցության բոլոր հատկացումները կամ դրանց մի մասը կարող են գանձվել Հանձնաժողովի կողմից՝ պատշաճորեն հաշվի առնելով համաչափության սկզբունքը, եթե Հանձնաժողովը պարզում է, որ վճարումը նպատակին չի ծառայել Գործընկերոջ կողմից թույլ տրված լուրջ օրինախախտման պատճառով, մասնավորապես, եթե Գործընկերը ներկայացրել է ոչ հավաստի կամ ոչ ճշգրիտ տեղեկություններ, կամ եթե առկա է կոռուպցիա կամ խարդախություն:

**Մաս երրորդ. Սույն գործողության նկատմամբ ամբողջությամբ՝
կառավարման ձեւից անկախ կիրառելի դրույթներ**

**Հոդված 15. Կատարման ժամկետը եւ պայմանագիր կնքելու
վերջնաժամկետը**

15.1. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի կատարման ժամանակահատվածը ներառում է երկու ժամկետ՝

- գործառնական իրականացման ժամկետ, երբ կատարվում են գործողության գործառնական աշխատանքները: Այս ժամկետն սկսվում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելուն պես կամ Հատուկ պայմաններով սահմանված ամսաթվին եւ ավարտվում է փակման ժամկետի մեկնարկով:
- փակման ժամկետ, որի ընթացքում իրականացվում են վերջնական աուդիտ եւ գնահատում, իսկ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման պայմանագրերը եւ ծրագրի նախահաշիվը տեխնիկապես եւ ֆինանսապես համարվում են կատարված: Այս ժամկետի տեւողությունը սահմանված է Հատուկ պայմանների 2.3 հոդվածով: Այն սկսվում է գործառնական իրականացման ժամկետի ավարտից հետո:

Այս ժամկետներն արտացոլվում են սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման նպատակով Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի կողմից կնքվող համաձայնագրերում՝ մասնավորապես օժանդակության համաձայնագրերում եւ գնումների ու դրամաշնորհի պայմանագրերում:

15.2. Գործառնական աշխատանքներին վերաբերող ծախսերը թույլատրելի են ԵՄ-ի ֆինանսավորման համար միայն այն դեպքում, եթե դրանք կատարվել են գործառնական իրականացման ժամկետի ընթացքում. այն ծախսերը, որոնք կատարվել են սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելուց

առաջ, թույլատրելի չեն ԵՄ-ի ֆինանսավորման համար, եթե Հատուկ պայմանների 6-րդ հոդվածով այլ բան նախատեսված չէ: Վերջնական աուդիտների եւ գնահատման, փակման աշխատանքների եւ 5.1 հոդվածում նշված գործառնական ծախսերի հետ կապված ծախսերը թույլատրելի են մինչեւ փակման ժամկետի ավարտը:

15.3. ԵՄ օժանդակությունից հետո առաջացած գումարային մնացորդն ինքնաբերաբար չեղարկվում է ոչ ուշ, քան կատարման ժամկետի ավարտից վեց ամիս հետո:

15.4. Բացառիկ եւ պատշաճ հիմնավորված դեպքերում կարող է ներկայացվել գործառնական իրականացման ժամկետի կամ փակման ժամկետի, ինչպես նաեւ համապատասխանաբար կատարման ժամկետի երկարաձգման մասին պահանջ: Համաձայնության գալու դեպքում Ֆինանսավորման համաձայնագիրը համապատասխանաբար փոփոխվում է:

15.5. Սույն Ընդհանուր պայմանների 2-րդ հոդվածը կիրառվում է Հանձնաժողովի՝ որպես պատվիրատուի կողմից կնքված գնումների պայմանագրերի, դրամաշնորհի պայմանագրերի եւ օժանդակության համաձայնագրերի նկատմամբ՝ բացառությամբ 2.1 հոդվածի վերջին ենթապարբերության:

Հոդված 16. Հանձնաժողովի, Խարդախության դեմ պայքարի եվրոպական գրասենյակի (ԽՊԵԳ) եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի կողմից իրականացվող վերահսկողությունն ու ստուգումները

16.1. Գործընկերն օժանդակում եւ աջակցում է այն վերահսկողությանը եւ ստուգումներին, որոնք իրականացվում են Հանձնաժողովի, ԽՊԵԳ-ի եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի կողմից՝ նրանց խնդրանքով:

Գործընկերը համաձայնում է, որ Հանձնաժողովը, ԽՊԵԳ-ը եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանն իրականացնեն փաստաթղթային եւ տեղում

ստուգումներ առ այն, թե ինչպես է օգտագործվել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի ներքո իրականացվող աշխատանքների համար ԵՄ-ի տրամադրած ֆինանսավորումը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում նաեւ համալիր աուդիտ՝ հաշվարկները հիմնավորող օժանդակ փաստաթղթերի եւ հաշվապահական հաշվառման փաստաթղթերի ու աշխատանքների ֆինանսավորմանն առնչվող ցանկացած այլ փաստաթղթի հիման վրա՝ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության ամբողջ ընթացքում եւ կատարման ժամկետի ավարտից հետո՝ հինգ տարվա ընթացքում:

16.2. Գործընկերը նաեւ համաձայնում է, որ ԽՊԵԳ-ը, ԵՄ իրավունքով սահմանված ընթացակարգերին համապատասխան, իրականացնի տեղում ստուգումներ եւ վերահսկողություն՝ ԵՄ ֆինանսական շահերը խարդախությունից եւ այլ օրինախախտումներից պաշտպանելու համար:

Այդ նպատակով Գործընկերը պարտավորվում է Հանձնաժողովի, ԽՊԵԳ-ի եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի պաշտոնատար անձանց եւ նրանց լիազորված գործակալների համար հասանելի դարձնել այն տարածքներն ու շինությունները, որտեղ իրականացվում են սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով ֆինանսավորվող գործողությունները՝ ներառյալ նրանց համակարգչային համակարգերը եւ այդ գործողությունների տեխնիկական ու ֆինանսական կառավարմանն առնչվող ցանկացած այլ փաստաթուղթ եւ համակարգիչ մուտքագրված տվյալ, ինչպես նաեւ ձեռնարկել նրանց աշխատանքին օժանդակելու համար անհրաժեշտ բոլոր միջոցները: Հանձնաժողովի, ԽՊԵԳ-ի եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի լիազորված գործակալների համար հասանելիությունն ապահովվում է երրորդ կողմերից խիստ գաղտնիության պայմաններով՝ չսահմանափակելով հանրային իրավունքից բխող՝ նրանց նկատմամբ կիրառվող պարտավորությունները: Փաստաթղթերը պետք է լինեն հասանելի եւ ներկայացվեն այնպես, որ դրանց ստուգումը հեշտ լինի իրականացնել, իսկ Գործընկերը պարտավոր է տեղեկացնել

Հանձնաժողովին, ԽՊԵԳ-ին կամ Աուդիտորների եվրոպական դատարանին դրանց պահման ստույգ վայրի մասին:

16.3. Վերոնշյալ ստուգումներն ու աուդիտները կիրառվում են նաեւ կատարողների, դրամաշնորհի շահառուների, օժանդակության համաձայնագրեր ստորագրած կազմակերպությունների նկատմամբ եւ ԵՄ-ից ֆինանսավորում ստացած ենթակատարողների նկատմամբ:

16.4. Գործընկերը տեղեկացվում է Հանձնաժողովի, ԽՊԵԳ-ի կամ Աուդիտորների եվրոպական դատարանի կողմից նշանակված գործակալների կողմից տեղում իրականացվող ստուգումների մասին:

Հոդված 17. Գործընկերոջ խնդիրները՝ օրինախախտումների, խարդախության եւ կոռուպցիայի դեմ պայքարում

17.1. Գործընկերն անհապաղ տեղեկացնում է Հանձնաժողովին իր ուշադրությանը ներկայացված ցանկացած խնդրի մասին, որն օրինախախտման, խարդախության կամ կոռուպցիայի վերաբերյալ կասկած է հարուցում, եւ դրանք կարգավորելու ուղղությամբ ձեռնարկված կամ նախատեսված ցանկացած միջոցի մասին:

17.2. Գործընկերն ապահովում եւ պարբերաբար ստուգում է, որ բյուջեի միջոցներով ֆինանսավորվող գործողությունները կատարվեն արդյունավետորեն եւ ճիշտ իրականացվեն: Այն համապատասխան միջոցներ է ձեռնարկում օրինախախտումներն ու խարդախությունը կանխելու, հայտնաբերելու եւ վերացնելու եւ հարկ եղած դեպքում՝ քրեական հետապնդում հարուցելու եւ անհարկի վճարված միջոցները գանձելու նպատակով:

«Օրինախախտում» նշանակում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի,

կատարման պայմանագրերի եւ ծրագրի նախահաշվի կամ ԵՄ իրավունքի ցանկացած խախտում, որն այնպիսի անձի գործողության կամ անգործության հետեւանք է, որը վնաս է հասցնում կամ կարող է վնաս հասցնել ԵՄ-ի ֆինանսական միջոցներին՝ ԵՄ եկամտի նվազեցման կամ կորստի կամ չհիմնավորված ծախսային հոդվածի միջոցով:

«Խարդախություն» նշանակում է դիտավորությամբ կատարված ցանկացած գործողություն կամ անգործություն, որը վերաբերում է՝

- կեղծ, սխալ կամ ոչ ամբողջական հաշվետվություններ կամ փաստաթղթեր օգտագործելուն կամ ներկայացնելուն, ինչը հանգեցնում է ԵՄ-ի կամ ԶԵՀ-ի ընդհանուր բյուջեից միջոցների յուրացմանը կամ ապօրինի պահմանը.
- որոշակի պարտավորության խախտմամբ տեղեկություններ չբացահայտելուն, ինչը կարող է հանգեցնել նույն հետեւանքներին.
- այդ միջոցների ոչ պատշաճ օգտագործմանը ոչ այն նպատակներով, որոնց համար դրանք ի սկզբանե տրամադրվել են:

17.3. Գործընկերը պարտավորվում է ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ կանխելու, հայտնաբերելու եւ պատժելու Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման ընթացքում ակտիվ կամ պասիվ կոռուպցիայի ցանկացած դրսեւորում:

«Պասիվ կոռուպցիա» նշանակում է միտումնավոր գործողություն որեւէ պաշտոնատար անձի կողմից, որն անմիջականորեն կամ միջնորդի միջոցով պահանջում կամ ստանում է ցանկացած տեսակի առավելություն՝ իր կամ երրորդ կողմի համար, կամ ընդունում է այդպիսի առավելության խոստում՝ իր պարտականությունների շրջանակում կամ գործառույթները կատարելիս իր պաշտոնական պարտականությունների խախտմամբ որեւէ գործողություն կատարելու կամ կատարելուց ձեռնպահ մնալու համար, ինչի հետեւանքով վնաս է հասցվել կամ վնաս կհասցվի ԵՄ-ի ֆինանսական

շահերին:

«Ակտիվ կոռուպցիա» նշանակում է միտումնավոր գործողություն ցանկացած անձի կողմից, որն անմիջականորեն կամ միջնորդի միջոցով որեւէ պաշտոնատար անձի խոստանում է կամ տալիս է ցանկացած տեսակի առավելություն՝ իր կամ երրորդ անձի համար՝ իր պարտականությունների շրջանակում կամ իր գործառույթները կատարելիս պաշտոնեական պարտականությունների խախտմամբ որեւէ գործողություն կատարելու կամ կատարելուց ձեռնպահ մնալու համար, ինչի հետեւանքով վնաս է հասցվել կամ վնաս կհասցվի ԵՄ-ի ֆինանսական շահերին:

17.4. Եթե Գործընկերը չի ձեռնարկում խարդախությունը, օրինախախտումները եւ կոռուպցիան կանխելու համապատասխան միջոցներ, ապա Հանձնաժողովը կարող է ընդունել նախազգուշական միջոցներ՝ ներառյալ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցումը:

Հոդված 18. Վճարումների կասեցումը

18.1. Չսահմանափակելով համապատասխանաբար 26-րդ եւ 27-րդ հոդվածների համաձայն սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցումը կամ դադարեցումը՝ Հանձնաժողովը կարող է մասամբ կամ ամբողջությամբ կասեցնել վճարումները, եթե՝

ա) Հանձնաժողովը, իր կողմից ստացված տեղեկությունների հիման վրա, պարզել է կամ լուրջ կասկածներ ունի եւ պետք է ստուգի, թե արդյոք Գործընկերը թույլ է տվել էական սխալներ, օրինախախտումներ կամ խարդախություն գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգում կամ գործողությունն իրականացնելիս, կամ արդյոք Գործընկերը չի կատարել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով սահմանված իր պարտավորությունները՝ ներառյալ Հաղորդակցման եւ տեսանելիության ծրագրի իրականացմանն առնչվող

պարտավորությունները.

- բ) Հանձնաժողովը, իր կողմից ստացված տեղեկությունների հիման վրա, պարզել է կամ լուրջ կասկածներ ունի եւ պետք է ստուգի, թե արդյոք Գործընկերը թույլ է տվել համակարգային կամ պարբերաբար կրկնվող սխալներ, օրինախախտումներ, խարդախություն կամ այս կամ այլ Ֆինանսավորման համաձայնագրերով սահմանված պարտավորությունների խախտում, եթե այդ սխալները, օրինախախտումները, խարդախությունը կամ պարտավորությունների խախտումը նյութական ազդեցություն ունեն սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման վրա կամ կասկածի տակ են դնում Գործընկեր երկրի ներքին հսկողության համակարգի հուսալիությունը կամ հիմքում ընկած ծախսերի օրինականությունն ու օրինաչափությունը.
- գ) Հանձնաժողովը կասկածում է, որ Գործընկերը թույլ է տվել էական սխալներ, օրինախախտումներ, խարդախություն կամ պարտավորությունների խախտում գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգում կամ գործողություններ իրականացնելիս, եւ պետք է ստուգի, թե արդյոք դրանք տեղի են ունեցել.
- դ) անհրաժեշտ է կանխել ԵՄ-ի ֆինանսական շահերին սպառնացող էական վնասը:

18.2. Հանձնաժողովն անհապաղ տեղեկացնում է Գործընկերոջը վճարումների կասեցման եւ այդ կասեցման պատճառների մասին:

18.3. Վճարումների կասեցման հետեւանքով կասեցվում են ուսումնասիրման փուլում գտնվող ցանկացած վճարման պահանջագրի համար վճարումներ կատարելու ժամկետները:

18.4. Վճարումները վերսկսելու համար Գործընկերը ջանքեր է գործադրում

կասեցման համար հիմք դարձած հանգամանքները հնարավորինս շուտ վերացնելու ուղղությամբ եւ տեղեկացնում է Հանձնաժողովին այդ կապակցությամբ գրանցված ցանկացած առաջընթացի մասին: Այն պահից սկսած, երբ Հանձնաժողովը համարում է, որ վճարումները վերսկսելու պայմանները բավարարվել են, Գործընկերոջը տեղեկացնում է այդ մասին:

Հոդված 19. Հանձնաժողովի կողմից գանձված ֆինանսական միջոցների հատկացումը գործողությանը

Եթե գործողությունների ծրագիրը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի շրջանակներում, ապա պատշաճորեն չվճարված եւ Հանձնաժողովի կողմից գանձված գումարները, գնումների եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգի հիման վրա ֆինանսական միջոցների գրավի իրացումից ստացված գումարները, կիրառված ֆինանսական տույժերից ստացված գումարները, ինչպես նաեւ վնասի դիմաց Հանձնաժողովին փոխհատուցված գումարները հատկացվում են այս գործողությանը:

Հոդված 20. Հիմնադրման եւ բնակության իրավունքը

20.1. Գնման պայմանագրի, դրամաշնորհի պայմանագրի կամ օժանդակության համաձայնագրի բնույթով հիմնավորված լինելու դեպքում Գործընկերն աշխատանքների կատարման, մատակարարման կամ ծառայությունների մատուցման պայմանագրերի կնքման համար մրցույթին մասնակցող կամ համապատասխան հայտերը ներկայացնելու հրավեր ստացած ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց եւ այն կազմակերպություններին, որոնցից ակնկալվում է օժանդակության համաձայնագրի ստորագրում, ժամանակավորապես տրամադրում է Գործընկերոջ տարածքում (տարածքներում) հիմնադրման եւ բնակության իրավունք: Այս իրավունքը վավեր է պայմանագիրը շնորհելուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում:

20.2. Գործընկերը գնում կատարողներին, դրամաշնորհի շահառուներին,

օժանդակության համաձայնագրեր ստորագրած կազմակերպություններին եւ այն ֆիզիկական անձանց, որոնց ծառայությունները պահանջվում են այդ գործողության կատարման համար, եւ նրանց ընտանիքի անդամներին նույնպես վերապահում է գործողության իրականացման ընթացքում համանման իրավունքներ:

Հոդված 21. Հարկային եւ մաքսային դրույթներն ու արտարժույթի փոխանակման կարգավորումը

21.1. Գործընկերը ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող գնումների պայմանագրերի, դրամաշնորհի պայմանագրերի եւ օժանդակության համաձայնագրերի նկատմամբ կիրառում է հարկային ու մաքսային առավել բարենպաստ ռեժիմները, որոնք կիրառվում են այն պետությունների կամ զարգացման միջազգային կազմակերպությունների նկատմամբ, որոնց հետ այդ երկիրն ունի հարաբերություններ:

Այն դեպքում, երբ Գործընկերն ԱԿԽ պետություն է, հաշվի չեն առնվում վերջինիս կողմից մյուս ԱԿԽ պետությունների կամ այլ զարգացող երկրների նկատմամբ կիրառվող պայմանավորվածությունները՝ «առավել բարենպաստ պետական ռեժիմը» սահմանելու նպատակով:

21.2. Այն դեպքում, երբ կիրառվում է Շրջանակային համաձայնագիր, որը ներառում է առարկայի վերաբերյալ ավելի մանրամասն դրույթներ, նշված դրույթները նույնպես կիրառվում են:

Հոդված 22. Գաղտնիությունը

22.1. Գործընկերը համաձայնում է, որ իր փաստաթղթերը եւ տվյալները, որոնք պահվում են այն կազմակերպությունում որի հետ Գործընկերը դրանց առնչությամբ գտնվում է պայմանագրային հարաբերությունների մեջ, այդ

կազմակերպության կողմից ուղարկվեն Հանձնաժողով՝ բացառապես սույն կամ այլ Ֆինանսավորման համաձայնագիր իրականացնելու նպատակով: Հանձնաժողովը հարգում է Գործընկերոջ եւ այդ կազմակերպության միջեւ ձեռք բերված՝ գաղտնիության մասով բոլոր պայմանավորվածությունները:

22.2. Չսահմանափակելով սույն Ընդհանուր պայմանների 16-րդ հոդվածը՝ Գործընկերը եւ Հանձնաժողովը պահպանում են անմիջապես սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացմանն առնչվող եւ որպես գաղտնի դասակարգված ցանկացած փաստաթղթի, տեղեկության կամ այլ նյութի գաղտնիությունը:

22.3. Կողմերն ստանում են միմյանց նախնական գրավոր համաձայնությունը՝ նախքան այդպիսի տեղեկությունները հրապարակայնորեն բացահայտելը:

22.4. Կողմերը պարտավորվում են կատարման ժամկետի ավարտից հետո հինգ տարի պահպանել գաղտնիությունը:

22.5. Գործընկերը պետք է նաեւ կատարի 1.7-րդ հոդվածով նախատեսված պարտավորությունները, եթե Հանձնաժողովը Գործընկերոջը տրամադրում է անձնական տվյալներ, օրինակ՝ Հանձնաժողովի կողմից կարգավորվող ընթացակարգերի եւ պայմանագրերի շրջանակներում:

Հոդված 23. Ուսումնասիրությունների օգտագործումը

Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի շրջանակներում ֆինանսավորվող ցանկացած ուսումնասիրությանն առնչվող պայմանագիր ներառում է ուսումնասիրությունն օգտագործելու, այն հրապարակելու կամ երրորդ անձանց բացահայտելու՝ Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի իրավունքը:

Հոդված 24. Գործընկերոջ եւ Հանձնաժողովի միջեւ խորհրդակցությունը

24.1. Գործընկերը եւ Հանձնաժողովը խորհրդակցում են միմյանց հետ՝ նախքան սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացման կամ

մեկնաբանման հետ կապված որեւէ վեճի առնչությամբ հետագա գործողություն ձեռնարկելը՝ սույն Ընդհանուր պայմանների 28-րդ հոդվածի համաձայն:

24.2. Այն դեպքում, երբ Հանձնաժողովը տեղեկանում է, որ Ֆինանսավորման համաձայնագրի կառավարման հետ կապված ընթացակարգերն իրականացնելիս ի հայտ են եկել խնդիրներ, իրավիճակը շտկելու համար այն Գործընկերոջ հետ հաստատում է բոլոր անհրաժեշտ կապերը եւ ձեռնարկում ցանկացած անհրաժեշտ քայլ:

24.3. Խորհրդակցության արդյունքում սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրը կարող է փոփոխվել, դրա գործողությունը՝ կասեցվել կամ դադարեցվել:

24.4. Հանձնաժողովը պարբերաբար տեղեկացնում է Գործընկերոջն I հավելվածում ներկայացված այն գործողությունների իրականացման մասին, որոնց վրա չեն տարածվում սույն Ընդհանուր պայմանների առաջին եւ երկրորդ մասերի դրույթները:

Հոդված 25. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի փոփոխումը

25.1. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի ցանկացած փոփոխություն կատարվում է գրավոր, այդ թվում՝ նամակների փոխանակումը:

25.2. Եթե փոփոխություն կատարելու մասին դիմումը ներկայացվում է Գործընկերոջ կողմից, ապա վերջինս այդ դիմումը Հանձնաժողով է ներկայացնում փոփոխությունն ուժի մեջ մտնելու նախատեսվող ժամկետից առնվազն երեք ամիս առաջ՝ բացառությամբ Գործընկերոջ կողմից պատշաճ հիմնավորված եւ Հանձնաժողովի կողմից ընդունված դեպքերի: Գործողության նպատակների ճշգրտման եւ (կամ) ԵՄ օժանդակության չափի ավելացման բացառիկ դեպքերում այդ դիմումը ներկայացվում է փոփոխությունն ուժի մեջ մտնելու նախատեսվող ժամկետից առնվազն վեց ամիս առաջ:

25.3. Եթե ճշգրտումն էականորեն չի ազդում սույն Ընդհանուր պայմանների առաջին մասի համաձայն իրականացված աշխատանքների նպատակների վրա, եւ եթե այն վերաբերում է այնպիսի մանրամասների, որոնք չեն ազդում ընդունված տեխնիկական լուծման վրա, եւ եթե այն չի ներառում միջոցների վերահատկացում, կամ եթե այն վերաբերում է միջոցների վերահատկացմանը՝ չնախատեսված ծախսերը ծածկելու համար նախատեսված պահուստային միջոցների գումարին համարժեք գումարի չափով, ապա Գործընկերը հնարավորինս շուտ տեղեկացնում է Հանձնաժողովին ճշգրտման մասին, ներկայացնում է իր գրավոր հիմնավորումը եւ կարող է կիրառել այդ ճշգրտումը:

25.4. Գործողության չնախատեսված ծախսերը ծածկելու համար նախատեսված պահուստային միջոցներն օգտագործվում են Հանձնաժողովի նախնական գրավոր համաձայնությամբ:

25.5. Այն դեպքում, երբ Հանձնաժողովը համարում է, որ Գործընկերն այլեւս բավարար չափով չի կատարում սույն Ընդհանուր պայմանների 1.1 հոդվածի համաձայն իրեն վերապահված խնդիրները, եւ չսահմանափակելով սույն Ընդհանուր պայմանների 26-րդ եւ 27-րդ հոդվածները՝ Հանձնաժողովը կարող է որոշում կայացնել Գործընկերոջը վերապահված խնդիրները չեղարկելու մասին, որպեսզի շարունակի Գործընկերոջ անունից աշխատանքների իրականացումը՝ վերջինիս այդ մասին գրավոր տեղեկացնելուց հետո:

Հոդված 26. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցումը

26.1. Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողությունը կարող է կասեցվել հետեւյալ դեպքերում՝

- Հանձնաժողովը կարող է կասեցնել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացումը, եթե Գործընկերը խախտում է սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով նախատեսված որեւէ պարտավորություն.
- Հանձնաժողովը կարող է կասեցնել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացումը, եթե Գործընկերը խախտում է սույն Ընդհանուր պայմանների 1-ին, 4-րդ, 5-րդ եւ 6-րդ հոդվածներում նշված ընթացակարգերով եւ ստանդարտ փաստաթղթերով սահմանված որեւէ պարտավորություն.
- Հանձնաժողովը կարող է կասեցնել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողությունը, եթե Գործընկերը խախտում է մարդու իրավունքներին, ժողովրդավարության սկզբունքներին եւ իրավունքի գերակայության նկատմամբ հարգանքին առնչվող որեւէ պարտավորություն, կամ եթե Գործընկերը մեղավոր է ճանաչվել պաշտոնեական լիազորությունները ոչ պատշաճ կատարելու համար, ինչն ապացուցված է ցանկացած հիմնավորված միջոցով: Պաշտոնեական լիազորությունների ոչ պատշաճ կատարում է համարվում ստորեւ նշվածներից որեւէ մեկը՝
 - կիրառելի օրենքների կամ կանոնակարգերի կամ այն մասնագիտության էթիկայի կանոնների խախտում, որ տվյալ անձը կամ մարմինն ունի, կամ
 - տվյալ անձի կամ մարմնի կողմից դրսեւորած ցանկացած սխալ վարքագիծ, որն ազդում է նրա մասնագիտական հեղինակության վրա, եթե այդպիսի վարքագիծը ենթադրում է ոչ օրինական արարքի մտադրություն կամ կոպիտ անփութություն:
- սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողությունը կարող է կասեցվել ստորեւ սահմանված ֆորսմաժորային իրավիճակներում:

«Ֆորս-մաժոր» նշանակում է կողմերի հսկողությունից դուրս գտնվող ցանկացած անկանխատեսելի եւ բացառիկ իրավիճակ կամ իրադարձություն, որը խոչընդոտում է նրանցից որեւէ մեկի կողմից որեւէ պարտավորության կատարում, որը չի կարող վերագրվել նրանց կողմից (կամ նրանց կատարողների, գործակալների կամ աշխատողների կողմից) թույլ տրվող սխալին կամ անփութությանը, եւ որն անհաղթահարելի է նույնիսկ պատշաճ զգուշավորություն դրսևորելու դեպքում: Սարքավորումների կամ նյութերի թերությունները կամ դրանք օգտագործման համար հասանելի դարձնելու հետ կապված ուշացումները, աշխատանքային վեճերը, գործադուլները կամ ֆինանսական դժվարությունները չեն կարող վկայակոչվել որպես ֆորսմաժորային իրավիճակներ: Չի համարվում, որ կողմը խախտել է իր պարտավորությունները, եթե այն չի կարողանում կատարել դրանք ֆորսմաժորային իրավիճակի պատճառով, որի մասին մյուս կողմը պատշաճորեն տեղեկացվել է: Ֆորսմաժորային իրավիճակում հայտնված կողմը պետք է մյուս կողմին անհապաղ տեղեկացնի այդ մասին՝ նշելով խնդրի բնույթը, հնարավոր տեւողությունը եւ կանխատեսելի հետեւանքները, ինչպես նաեւ ձեռնարկի հնարավոր վնասի նվազեցմանն ուղղված ցանկացած միջոց:

- Կողմերից ոչ մեկը պատասխանատվություն չի կրում սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրով սահմանված իր պարտավորությունների խախտման համար, եթե չի կարողանում կատարել դրանք ֆորսմաժորային իրավիճակի պատճառով՝ պայմանով, որ այն ձեռնարկում է հնարավոր վնասի նվազեցմանն ուղղված ցանկացած միջոց:

26.2. Հանձնաժողովը կարող է կասեցնել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողությունը՝ առանց նախօրոք ծանուցելու:

26.3. Հանձնաժողովը կարող է ձեռնարկել ցանկացած համապատասխան նախազգուշական միջոց՝ նախքան կասեցում իրականացնելը:

26.4. Եթե կասեցման մասին ծանուցում է ներկայացվում, ապա նշվում են դրանով պայմանավորված՝ գնումների եւ դրամաշնորհի ընթացիկ պայմանագրերի, օժանդակության համաձայնագրերի եւ ծրագրի նախահաշվի հետ կապված հետեւանքները:

26.5. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցումը չի խոչընդոտում Հանձնաժողովի կողմից վճարումների կասեցումը եւ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության դադարեցումը՝ Ընդհանուր պայմանների 18-րդ եւ 27-րդ հոդվածներին համապատասխան:

26.6. Կողմերը համապատասխան պայմանների առկայության պարագայում վերսկսում են Ֆինանսավորման համաձայնագրի իրականացումը՝ Հանձնաժողովի նախնական գրավոր համաձայնությամբ: Դա չի հակասում սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի ցանկացած փոփոխության, որը կարող է անհրաժեշտ լինել գործողությունն իրականացման նոր պայմաններին հարմարեցնելու համար, ներառյալ՝ հնարավորության դեպքում՝ գործառնական իրականացման ժամկետի երկարաձգումը կամ սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության դադարեցումը՝ 27-րդ հոդվածին համապատասխան:

Հոդված 27. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության դադարեցումը

27.1. Եթե սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողության կասեցման համար հիմք դարձած հարցերը չեն կարգավորվում առավելագույնը 180 օրվա ընթացքում, ապա ցանկացած կողմ կարող է դադարեցնել սույն Ֆինանսավորման համաձայնագրի գործողությունը՝ այդ մասին 30 օր առաջ ծանուցելով:

27.2. Սույն Ֆինանսավորման համաձայնագիրն ինքնաբերաբար դադարում է գործել, եթե 2-րդ հոդվածով սահմանված վերջնաժամկետներում

համաձայնագիրն իրականացնող որեւէ պայմանագիր չի ստորագրվում:

27.3. Եթե դադարեցման մասին ծանուցում է ներկայացվում, ապա նշվում են դրանով պայմանավորված՝ գնումների ընթացիկ պայմանագրերի, դրամաշնորհի ընթացիկ պայմանագրերի, օժանդակության համաձայնագրերի եւ ծրագրի նախահաշվի հետ կապված հետեւանքները:

Հոդված 28. Վեճերի կարգավորումը

28.1. Ֆինանսավորման համաձայնագրից բխող ցանկացած վեճ, որը վեցամսյա ժամկետում չի հաջողվում կարգավորել կողմերի միջեւ սույն Ընդհանուր պայմանների 24-րդ հոդվածով նախատեսված խորհրդակցությունների միջոցով, կարող է կողմերից մեկի դիմումով կարգավորվել արբիտրաժի միջոցով:

Այն դեպքում, երբ Գործընկերն ԱԿԽ պետություն է կամ ԱԿԽ տարածաշրջանային մարմին կամ կազմակերպություն, եւ սույն գործողությունը ֆինանսավորվում է ԶԵՀ-ի շրջանակներում, վեճը, նախքան արբիտրաժ ներկայացվելը, սույն Ընդհանուր պայմանների 24-րդ հոդվածով նախատեսված խորհրդակցություններից հետո ներկայացվում է ԱԿԽ-ԵՀ նախարարների խորհուրդ կամ նիստերի միջեւ ընկած ժամանակահատվածում՝ ԱԿԽ-ԵՀ ներկայացուցիչների կոմիտե՝ ԱԿԽ-ԵՀ գործընկերության համաձայնագրի 98-րդ հոդվածի համաձայն: Եթե Խորհրդին կամ Կոմիտեին չի հաջողվում կարգավորել վեճը, ապա կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է վեճը արբիտրաժի միջոցով կարգավորելու վերաբերյալ դիմում ներկայացնել՝ 28.2, 28.3 եւ 28.4 հոդվածներին համապատասխան:

28.2. Յուրաքանչյուր կողմ, վեճն արբիտրաժի միջոցով կարգավորելու վերաբերյալ դիմում ներկայացնելուց հետո՝ 30 օրվա ընթացքում, նշանակում է արբիտր: Հակառակ դեպքում կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է դիմել Մշտական արբիտրաժային դատարանի (Հաագա) գլխավոր քարտուղարին՝ երկրորդ

արբիտր նշանակելու խնդրանքով: Երկու արբիտրներն իրենց հերթին 30 օրվա ընթացքում պետք է նշանակեն երրորդ արբիտր: Հակառակ դեպքում ցանկացած կողմ կարող է դիմել Մշտական արբիտրաժային դատարանի գլխավոր քարտուղարին՝ երրորդ արբիտր նշանակելու խնդրանքով:

28.3. Կիրառվում է Մշտական արբիտրաժային դատարանի՝ Միջազգային կազմակերպությունների եւ պետությունների մասնակցությամբ արբիտրաժի կամընտիր կանոններով սահմանված ընթացակարգը: Արբիտրների որոշումներն ընդունվում են ձայների մեծամասնությամբ՝ երեք ամսվա ընթացքում:

28.4. Յուրաքանչյուր կողմ պարտավորվում է ձեռնարկել արբիտրների որոշումը կիրառելու համար անհրաժեշտ միջոցներ:

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1. Անվանում/ հիմնական ակտ/CRIS համար	«ԵՄ-ն Հայաստանի համար. տարածքային զարգացում» 2018/041-609, ֆինանսավորվում է Եվրոպական հարեւանության գործիքի շրջանակներում	
2. Գոտին, հոգուտ որի իրականացվում է Գործողությունը/ վայրը	Արեւելյան հարեւանություն, Հայաստան Գործողությունը կատարվելու է հետեւյալ վայրում՝ Հայաստան	
3. Ծրագրային փաստաթուղթ	Հայաստանին տրամադրվող ԵՄ աջակցության 2017-2020 թթ. միասնական աջակցության շրջանակ	
4. Հիմնական բնագավառ/ թեմատիկ ոլորտ	Ոլորտ (2). Տնտեսական զարգացում եւ շուկայի հնարավորություններ	Զարգացման օգնություն՝ ԱՅՈ
5. Տրամադրվող գումարները	<p>Ընդհանուր գնահատված արժեքը՝ 31 250 000 եվրո</p> <p>ԵՄ բյուջետային օժանդակության ընդհանուր գումարը՝ 28 500 000 եվրո</p> <p>Գործողությունը համաֆինանսավորվում է ծրագրի համաֆինանսավորման շրջանակներում՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ավստրիական զարգացման գործակալության կողմից՝ 2 000 000 եվրոյի չափով <p>Սույն գործողությունը համաֆինանսավորվում է դրամաշնորհների հնարավոր շահառուների կողմից՝ 750 000 եվրո նախանշված գումարի չափով:</p>	

<p>6. Օգնության մեթոդները եւ իրականացման մեթոդները</p>	<p>Ծրագրի մեթոդները</p> <p>Ուղղակի կառավարում</p> <ul style="list-style-type: none"> - դրամաշնորհներ՝ հայտերի ներկայացման հրավեր - ծառայությունների ձեռքբերում <p>Անուղղակի կառավարում՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ) - Ավստրիական զարգացման գործակալության (ԱԶԳ) - Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի (ՎԶԵԲ) հետ՝ Հարեանության ներդրումային հարթակի (ՀՆՀ) միջոցով <p>Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը գույքի կամ ֆինանսական պարտավորությունների հետ կապված որեւէ համաֆինանսավորում չի տրամադրում:</p>
<p>7. ա) ԶԱԿ ծածկագրերը</p>	<p>43010՝ Բազմաուղրոտային</p> <p>250՝ Բիզնես եւ այլ ծառայություններ</p> <p>311՝ Գյուղատնտեսություն</p> <p>321՝ Արդյունաբերություն, (32130) ՓՄՁ զարգացում, (32161) Ագրոարդյունաբերություն</p> <p>332՝ Զբոսաշրջություն</p>
<p>բ) Մատուցման հիմնական ուղին</p>	<p>13000՝ Երրորդ երկրի կառավարություն (Պատվիրակված համագործակցություն)</p>

8. Ցուցիչներ (վերցված CRIS համակարգի ՁԱԿ ձեւից)	Ընդհանուր քաղաքականության նպատակը	Ոչ թիրախային	Կարելու նպատակ	Հիմնական նպատակ
	Մասնակցության ակտիվացում/ արդյունավետ կառավարում	☐	x	☐
	Աջակցություն շրջակա միջավայրի պահպանմանը	x	☐	☐
	Գենդերային հավասարություն (այդ- թվում՝ զարգացման ծրագրերում կանանց ներգրավվածությունը)	☐	x	☐
	Առեւտրի զարգացում	☐	x	☐
	Վերարտադրողական, մոր, նորածնի եւ երեխայի առողջություն	x	☐	☐
	Ռիոյի կոնվենցիայի ցուցիչները	Ոչ թիրախային	Կարելու նպատակ	Հիմնական նպատակ
	Կենսաբազմազանությ- ուն	x	☐	☐
	Պայքար անապատացման դեմ	x	☐	☐

	Կլիմայական փոփոխությունների մեղմացում	x	☐	☐
	Հարմարեցում կլիմայական փոփոխություններին	x	☐	☐
9. Գլոբալ հանրային բարիքներ եւ մարտահրավերներ (ԳՀԲՄ) թեմատիկ լավագույն նմուշները	Մարդկային զարգացում, այդ թվում՝ արժանապատիվ աշխատանք, սոցիալական արդարություն եւ մշակույթ. Սննդամթերքի եւ պարենային անվտանգություն ու կայուն գյուղատնտեսություն			
10. Կայուն զարգացման նպատակներ (ԿՁՆ-ներ)	Հիմնական ԿՁՆ-ներ՝ i) Արժանապատիվ աշխատանք ու տնտեսական աճ եւ ii) Զրոյական սով Երկրորդական ԿՁՆ-ներ՝ i) Ապահովել կայուն սպառում եւ արտադրություն, ii) Գեներային հավասարություն եւ iii) Արդյունաբերություն, նորարարություն եւ ենթակառուցվածք			

<p>ԱՄՓՈՓ ՆԿԱՐԱԳԻՐ</p> <p>Սույն Ծրագիրը կխթանի Հայաստանում մասնավոր ոլորտի միասնական եւ ներառական աճը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով երկրի երեք հյուսիսային շրջանների վրա (Շիրակ, Լոռի եւ Տավուշ), որոնք Հայաստանի կառավարության կողմից ընտրվել են որպես փորձնական շրջաններ, ինչպես նաեւ բանկային հատվածի միջոցով ստեղծելով ՀԸԳՀ (Համապարփակ եւ</p>
--

ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր) գործիք՝ ՓՄՁ (Փոքր եւ միջին ձեռնարկության) զարգացումը խթանելու համար: Գործողության նպատակն է քաջալերել ձեռնարկատերերին՝ տրամադրելով նրանց գործիքներով, ռեսուրսներով եւ ստեղծել բիզնես սկսելու, զարգացնելու եւ ընդլայնելու միջավայր: Ծրագրի նպատակն է նաեւ օգնել նվազեցնել ամենախոցելի խմբերի եւ թիրախային շրջանների անհատների նկատմամբ անհավասարությունները: Դա կիրականացվի խելացի եւ կայուն գյուղատնտեսության, նորարարական զբոսաշրջության, ստեղծարար ոլորտների եւ տեխնոլոգիական ոլորտում ստեղծվող, շուկայի վրա հիմնված վենչուրային ընկերությունների հետ կապված գաղափարների ձեռավորման, դրանց ինկուբացիայի եւ արագ զարգացման միջոցով: Արագ աճի հնարավորություն ունեցող նորարարական մտքերին աջակցելու միջոցով ձեռնարկատիրական գործունեությունը խթանելուց եւ ֆինանսական միջոցների լայն հասանելիություն ապահովելու միջոցով ընկերություններն արագ զարգացնելուց բացի՝ այն կնպաստի հետագա կայունության եւ երկարաժամկետ գործունեության համար բարենպաստ միջավայր ստեղծելուն:

Ծրագրի նպատակն է առաջ մղել Հայաստանի նորարարական տնտեսությունը մասնավոր հատվածի, ինչպես նաեւ զարգացման գործընկերների հետ սերտ համագործակցությամբ՝ միեւնույն ժամանակ ապահովելով Հայաստանի ձեռնարկատերերին տրամադրվող ԵՄ աջակցության տեսանելիությունը: Ավելին, գործընթացների իրականացման հաջորդական մոտեցման շրջանակներում դրանով կպահանջվի ներգրավել ներդրողների միջազգային ցանց՝ կայուն տարածքային զարգացում եւ աճ ապահովելու համար:

Ավելին, Ծրագրով կստեղծվի Ստեղծարար կենտրոն, որը կաջակցի տնտեսական աճի եւ ընդլայնված սոցիալական ներգրավվածության համար խթան հանդիսացող ստեղծարար ոլորտը խթանելուն՝ ապահովելով թե՛ կանանց եւ թե՛ տղամարդկանց մասնակցությունը: Պլանավորված

աջակցությունը հիմնված կլինի փոխգործակցության վրա եւ կամրապնդի միջոլորտային համագործակցությունը: Ծրագիրը կօգտվի տարբեր ԵՄ ծրագրերից, այդ թվում՝ «ԵՄ-ն բիզնեսի համար», «Փորձնական տարածաշրջանային զարգացման ծրագիր», «ՓՄՁՄ» (Փոքր եւ միջին ձեռնարկությունների միջեւ մրցակցություն) եւ «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրերից:

1. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

1.1. Նպատակները/արդյունքները

Ծրագրի **ընդհանուր նպատակն է** Հայաստանի հյուսիսային տարածքներում միասնական եւ հավասարակշռված ներառական աճի ապահովումը՝ խելացի եւ կայուն գյուղատնտեսությունը, նորարարական զբոսաշրջությունը եւ ստեղծարար ոլորտները խթանելու համար:

Ծրագրի **հատուկ նպատակներն** ու արդյունքները հետեւյալն են՝

Նպատակ 1 Աջակցել եւ նախնական թափ հաղորդել շուկայահեն վենչուրային ընկերություններին, որոնք տարածքային բնորոշ մարտահրավերների լուծումներ են առաջարկում:

Արդյունք 1.1. Ներդրումային եւ բարձր հավելյալ արժեքով գյուղատնտեսական վենչուրային ընկերությունների հաջորդական շղթայի ստեղծում.

Արդյունք 1.2. Ներդրումային եւ բարձր հավելյալ արժեքով նորարարական զբոսաշրջության ոլորտի վենչուրային ընկերությունների հաջորդական շղթայի ստեղծում.

Արդյունք 1.3. Ստեղծագործական կենտրոնի ստեղծում՝ ստեղծարար ոլորտներում (դիզայն, աուդիոտեստողական ոլորտ եւ

նորարարություն) ձեռնարկատիրական տաղանդ ունեցող նոր սերունդ դաստիարակելու եւ աճեցնելու համար.

Արդյունք 1.4. Միջազգային շուկա միտված ներդրումային եւ նորարարական տեխնոլոգիական վենչուրային ընկերությունների հաջորդական շղթայի ստեղծում.

Արդյունք 1.5. Շիրակի մարզում ձմեռային մարզական հաստատությունների հիմնում:

Նպատակ 2 Թափ հաղորդել արագ աճի հնարավորություն ունեցող փոքր եւ միջին ձեռնարկություններին՝ ՀԸԳՀ գործիք ստեղծելու միջոցով դրանց սոցիալ-տնտեսական ազդեցության մակարդակը բարձրացնելու համար:

Արդյունք 2.1. Գյուղատնտեսական ոլորտում տեղական եւ միջազգային մակարդակում մրցունակ ընկերությունների արագ զարգացում.

Արդյունք 2.2. Զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցող ընկերությունների եւ ստեղծարար ոլորտների արագ զարգացում.

Արդյունք 2.3. Հայաստանի ՓՄՁ-ներից ԵՄ արտահանման ծավալի ավելացում, մասնավորապես՝ ՀԸԳՀ-ի պահանջներին համապատասխան ԵՄ կանոնակարգին համապատասխանությունն ապահովելու համար:

Նպատակ 3 Խթանել բարենպաստ միջավայր՝ տարածքային վենչուրային ընկերությունների եւ փոփոխություններ իրականացնողների ազդեցությունն ընդլայնելու համար:

Արդյունք 3.1. Գյուղատնտեսության ոլորտի շահագրգիռ կողմերի կարողությունների զարգացում, գյուղատնտեսության ոլորտում արդյունավետության, կայունության եւ արտահանման հնարավորությունները մեծացնելու համար հատուկ որակ

ունեցող ենթակառուցվածքի ստեղծում, ինչպես նաև Հյուսիսային Հայաստանում ոռոգման բարելավում:

Արդյունք 3.2. Ջրուսաշրջության եւ նորարարության ոլորտի շահագրգիռ կողմերի կարողությունների զարգացում, ինչպես նաև ռազմավարական մարքեթինգային շրջանակի մշակում՝ զբոսաշրջային ոլորտի եւ այցելուների տնտեսությունն ընդլայնելու համար:

Այս ծրագիրը կարելու է նշանակություն ունի 2030 թվականի օրակարգի համար: Այն նպաստում է հիմնականում հետևյալ ԿԶՆ-ներին աստիճանաբար հասնելուն՝ i) Արժանապատիվ աշխատանք ու տնտեսական աճ եւ ii) Զրոյական սով, որով սակայն խթանվում է նաև i) Կայուն սպառումը եւ արտադրությունը, ii) Գենդերային հավասարությունը եւ iii) Արդյունաբերությունը, նորարարությունը եւ ենթակառուցվածքը: Սա չի նախատեսում այս ծրագրից օգտվող Հայաստանի Հանրապետության կողմից որեւէ հանձնառություն:

1.2. Հիմնական գործողությունները

Ինկուբացիա

Հիմնական գործողությունները կլինեն նմանօրինակ այն բոլոր ընտրված ոլորտներում (գյուղատնտեսություն, զբոսաշրջություն, ստեղծագործական արդյունաբերություն եւ տեխնոլոգիական ոլորտ), որոնք միտված են աճի, ինչպես նաև հիմնված կլինեն բիզնեսի գոյության ցիկլի մոտեցման վրա. աջակցման եւ գաղափարների ձեւավորման միջոցով **նորարարական գաղափարների գեներացիա**՝ թե՛ կանանց եւ թե՛ տղամարդկանց ներկայացնող կորպորացիաների, ձեռնարկատերերի ցանցի, հետազոտողների եւ հաճախորդների/օգտվողների կողմից հայտնաբերված խնդիրներին լուծումներ տալու համար այնպես, որ ներկայացվեն ձեռնարկատիրության եւ գյուղատնտեսության ոլորտում կանանց առջեւ ծառացած կոնկրետ

մարտահրավերները: Սա կարտացոլվի գործընթացների շղթայի վաղ փուլում եւ կնպաստի նոր թիմի ձեավորմանը եւ տարածքներում արտադրության ավելացման հետ կապված արդյունքների հնարավորություն ունեցող նոր, եկամտաբեր ձեռնարկատիրական գործունեություն սկսելուն: Այն նաեւ հիմք կհանդիսանա ընտրության ընթացակարգի համար, որը կիրականացվի մասնավոր հատվածի ներկայացուցիչների աջակցությամբ՝ օգտագործելով արագ զարգանալու հնարավորություն ունեցող վենչուրային ընկերությունները ճանաչելու իրենց փորձը:

Ընտրված մտքերը կտեղափոխվեն ինկուբատոր: **Ինկուբացիայի** փուլում ավելի լայն աջակցություն կտրամադրվի հնարավոր ճկուն գաղափարներ ձեավորելու համար, որոնք կհաստատվեն շուկայի խորքային հետազոտության հիման վրա՝ արդյունավետության գործոնը եւ հնարավորություններն ավելի լավ հասկանալու համար: Աջակցություն կտրամադրվի նաեւ արտադրանքի/ծառայության մշակման, առետրայնացման վաղ փուլում, ինչպես նաեւ բիզնեսի կառավարման հմտությունների հարցում: Մենթորությունը առանցքային դերակատարում կունենա գործընթացի ամբողջ ընթացքում սթարթափերին աջակցելու համար՝ կապ հաստատելով մենթորների տեղական եւ համաշխարհային ցանցի, ձեռնարկատերերի եւ մասնավոր ներդրողների հետ: Տրամաբանությունն այն է, որ ծրագրի վաղ փուլում եւ դրա ամբողջ ընթացքում ներգրավվեն հաջորդ փուլի համար ներդրողներ, ինչը կբարձրացնի հետագա հաջող ֆինանսավորման հավանականությունը: Գաղափարը, նախամեկնարկային եւ մեկնարկային ֆինանսավորումը կտրամադրվի սկզբնական արտադրանքի/ծառայության մշակման եւ ընկերություն հիմնելու համար:

Որպես առաջնային ծրագիր կստեղծվեն մեկ կամ մի քանի **Ստեղծարար կենտրոններ**, որոնք կծառայեն որպես ինկուբատոր եւ ստեղծարար ոլորտի վենչուրային ընկերությունների (երաժշտության, ֆիլմերի արտադրության, դիզայնի եւ այլ ոլորտների) արագ զարգացման համար խթան՝ Մշակույթի

նախարարության եւ «Ստեղծարար Հայաստան» հիմնադրամի պետական-մասնավոր գործընկերության հարթակի հիման վրա: Կենտրոնի հիմնական նպատակը կլինի ծրագրի եւ բիզնեսի զարգացման խթանումը, ինչպես նաեւ այնպիսի համայնքների ստեղծումը, որոնք կնպաստեն ոլորտներում եւ նկարագրերում փորձարկումների իրականացմանը: Կենտրոնը կունենա տարբեր գործառույթներ եւ կառաջարկի տարբեր ծառայություններ ու արդյունքներ, այդ թվում՝ աշխատանքային տարածքներ եւ գրասենյակներ, վարպետության դասեր, ինչպես նաեւ մենթորություն եւ ուղղորդում: Հաշվի առնելով Հայաստանում կրթության եւ զբաղվածության հարցում գենդերային բաժանման փաստը՝ այն կաջակցի նաեւ նորարարական զբոսաշրջության ոլորտի վենչուրային ընկերություններին՝ շուկային ավելի լավ հասանելիության հնարավորություն տրամադրելով մարքեթինգային/նախագծային տարբեր վենչուրային ընկերությունների միջոցով: Ստեղծագործական կենտրոնը նպատակ կունենա ապահովելու Հայաստանում ստեղծարար ոլորտի ձեռնարկատերերին տրամադրվող ԵՄ աջակցության բարձր տեսանելիությունը:

Ծրագրով կացարանների/հաստատությունների կառուցման եւ դրանք պահպանելու համար անհրաժեշտ բիզնես շահերով պայմանավորված էկոհամակարգի մշակման միջոցով նաեւ ինկուբացիայի կենթարկվեն եւ ուղղակի աջակցություն կտրամադրվի Շիրակում **ձմեռային միջոցառումների** զարգացմանը՝ որպես խոստումնալից մասնագիտացված շուկայի:

Արագ զարգացումը

Կայացած, ձեւավորված ՓՄՁ-ների համար **արագ զարգացման ծրագիրը կմեկնարկի բանկային գործիք («ՀԸԳՀ գործիք») ստեղծելու միջոցով՝** շուկայում արդեն ակտիվ գործող, արագ զարգանալու հնարավորություն ունեցող ընկերությունները խելացի եւ կայուն գյուղատնտեսության, նորարարական զբոսաշրջության եւ ստեղծարար ոլորտներ ուղղելու համար: Արագ զարգացման ծրագիրը կնպաստի ՓՄՁ-ների՝ ներդրումային դրամաշնորհների եւ պարտքային գործիքներից օգտվելու բարելավված հնարավորության միջոցով բարձր

արդյունավետություն ունեցող ծրագրերի իրականացման կարողության զարգացմանը՝ հաշվի առնելով կին-ձեռնարկատերերի համար կոնկրետ արգելքները: Այն կնպաստի բիզնեսի արդիականացման, միջազգայնացման եւ արժեւորման մակարդակի բարձրացմանը: Արագ զարգացման նախաձեռնության հիմնական գործողությունները պետք է ուղղված լինեն տեղական շուկայում ներդրումների համար թիրախային ընկերություններում գործընթացների շղթայի ամրապնդմանը: Սրան կարելի է հասնել ներդրումային դրամաշնորհի միջոցով: ՀԸԳՀ գործիքի թիրախում կլինեն «կանաչ գոտու» ծրագրերը, գյուղատնտեսության եւ արժեքային շղթայի զարգացման ոլորտում, ինչպես նաեւ զբոսաշրջության եւ ստեղծարար ոլորտներում կատարվող ներդրումները (ենթադրաբար, դրամաշնորհային միջոցների 70%-ը կներդրվի այդ ոլորտներում¹) Հյուսիսային Հայաստանում (ենթադրաբար, դրամաշնորհային միջոցների 70%-ը կներդրվի այդ տարածքում): Ներդրումների իրականացումը կխթանվի բանկային գործիքի միջոցով, որով աջակցություն կտրամադրվի «կանաչ գոտու» ներդրումների մոտավորապես 20%-ին՝ 500 000 եվրո առավելագույն չափով դրամաշնորհի համար նախատեսված «քեշբեք» ծրագրի միջոցով: Ավելին, ԵՄ-ն եւ Հայաստանի կառավարությունը կարող են համատեղ որոշել 10%-ի չափով տրամադրել լրացուցիչ նախանշված աջակցություն ռազմավարական նշանակություն ունեցող կոնկրետ ենթաոլորտներում՝ տարածքներում՝ աճը խթանելու համար, ինչպես օրինակ՝ բերքահավաքից հետո ենթակառուցվածքների զարգացման հարցում: Բանկային գործիքը կապահովի Հայաստանի ՓՄՁ-ների համար ԵՄ աջակցության բարձր տեսանելիությունը եւ ազդեցությունը՝ մասնավորապես «ներդրումային դրամաշնորհ» բաղադրիչի միջոցով:

Բարենպաստ միջավայր

Որպեսզի վենչուրային ընկերությունները հաջողության հասնեն, էկոհամակարգում առկա խոչընդոտները պետք է կարգավորվեն՝ i) հիմնական

¹ ՀԸԳՀ գործիքով ուղղակի աջակցություն չի տրամադրվի հյուրանոցի կառուցման համար, սակայն այն կարող է աջակցել «գիշերակաց եւ նախաճաշ» ծառայության զարգացմանը:

պետական մարմինների կարողությունների զարգացումն ապահովելու, ii) արտահանման վրա հիմնված գյուղատնտեսական ընկերությունների հետ կապված ենթակառուցվածքների որակը բարելավելու, iii) արդյունավետ ոռոգման համակարգի զարգացման հարցում աջակցելու, iv) որպես համաշխարհային կարգի զբոսաշրջային վայր Հայաստանի մարքեթինգին եւ առաջխաղացմանն աջակցելու, v) ԵՄ տարածքից դեպի Գյումրի ցածր արժեքով թռիչքների ապահովման հարցում աջակցելու, եւ vi) նորարարության, տեխնոլոգիաների փոխանցմանն աջակցելու եւ բիզնեսի, կրթության եւ գիտության ներգրավմամբ համատեղ ջանքերի միջոցով, ինչպես նաեւ աջակցություն ցուցաբերելով «Հորիզոն 2020»-ին մասնակցության համար՝ մասնավորապես ծրագրին Հայաստանի անդամակցության վճարները կատարելու միջոցով:

1.3. Միջամտության հիմնավորումը

Գործընթացը

Ձեռնարկատիրական մշակույթ ստեղծելու եւ խթանելու, ինչպես նաեւ գիտական հետազոտության եւ նորարարության ոլորտում Հայաստանի հզոր ժառանգությունից օգտվելու համար միջամտության տրամաբանությունը հիմնվում է **ընկերության ստեղծման համակարգված մոդելի վրա**, որը համապատասխանում է Հայաստանի նոր ձեւավորվող սթարթափային էկոհամակարգին: Ծրագիրը նպատակ է հետապնդում ստեղծել այնպիսի վենչուրային ընկերություններ, որոնցով ստեղծվում են իրական կյանքի խնդիրների՝ «ներքեւից վերեւ» նորարարական լուծումներ՝ միեւնույն ժամանակ վերացնելով ձեռնարկատիրական գործունեության մեջ կանանց նկատմամբ արգելքները բիզնես-ընկերությունների զարգացման բոլոր փուլերում նորարարությունների ներմուծման միջոցով՝ գյուղական վայրերում աշխատատեղերի ստեղծման, Հայաստանի ժողովրդի կենսամակարդակի բարելավման, ինչպես նաեւ Հայաստանում գիտելիքահեն տնտեսության զարգացման վերջնական նպատակով:

Քանի որ սթարթափ շուկայում արագ փոփոխությունները շատ կարեւոր են, իսկ ավելի փոքր, ճկուն համակարգերն ավելի արագ են հարմարվում, առավել խոստումնալից վենչուրային ընկերությունները ղեկավարում են այնպիսի ձեռնարկատերերը, որոնք ակտիվորեն հետամուտ են լինում շուկայի հնարավորություններից օգտվելուն՝ հանգեցնելով նոր եւ հեղափոխական գաղափարների, որոնք ունեն ավելի արագ զարգանալու հնարավորություն: Այսպիսով, ծրագիրը նախատեսված է այնպես, որ տարածքներում գործող եւ մեծ ներուժ ունեցող մտավոր կապիտալը միավորվի **տեղական մակարդակում փոփոխություններ կատարողներին աջակցելու արդյունքում՝** ապահովելով նորարարական ավելի բարենպաստ էկոհամակարգ ժամանակակից մեթոդաբանություններ եւ որակյալ ենթակառուցվածքներ ներդնելու միջոցով:

Ծրագիրը կօգնի նոր խոստումնալից եւ եկամտաբեր, ինչպես նաեւ արդեն գործող վենչուրային ընկերություններ հայտնաբերելու եւ դրանց ֆինանսավորում, տեխնիկական փորձագիտական ուսումնասիրություն, մենթորություն, մարքեթինգային նոու-հաու տրամադրելու, ինչպես նաեւ ընկերություններ հիմնելու, զարգացնելու, միջազգայնացնելու, համաշխարհային արժեքային շղթաների հետ կապ հաստատելու եւ ներպետական եւ օտարերկրյա ներդրողների հետ կապն ամրապնդելու համար բիզնես մոդելներ տրամադրելու հարցում: Բացի այդ, ձեռնարկատիրական ամբողջ ուղու ընթացքում սթարթափներին աջակցող **մենթորները** նոր ձեւավորվող ընկերությունների համար կդառնան տեղական եւ համաշխարհային ցանցերին հասանելիություն ապահովող կետեր: Այն պահին, երբ սովորաբար անկախ գործող ընկերությունները ներառվեն բիզնես ցանցում, դրանք հաջողության հասնելու ավելի մեծ հնարավորություն կունենան: Սա նրանց հասանելիություն կտա ներպետական եւ օտարերկրյա ներդրողների/մասնավոր ներդրողների ցանցերին, ինչպես նաև հնարավորություն կընձեռի հետագայում օգտագործել գլոբալ սփյուռքահայության ներուժը՝ գիտելիքների փոխանակումը եւ միջազգայնացումը դյուրացնելու համար: Բացի այդ, ինկուբացիայի եւ արագ զարգացման

սխեմաները կխթանեն ուժեղ ներդրումային մոտեցումը եւ մտածելակերպը, այդ թվում՝ կորպորատիվ կառավարման չափանիշների պահպանումը, բիզնեսի կառավարման հմտությունների զարգացումը, հաշվետվությունը, ֆինանսական գրագիտությունը, թափանցիկությունը, հավասար բաշխման վրա հիմնված ֆինանսական գործիքների օգտագործումը՝ այդպիսով նպաստելով Հայաստանի ՓՄՁ-ների ընդհանուր մրցակցությունը:

Կապահանջվի փոխգործակցություն տարբեր ոլորտների, մասնավորապես՝ ՏՀՏ, գյուղատնտեսության, զբոսաշրջության ոլորտների եւ ավելի լայն ստեղծարար համայնքների միջեւ: Զբոսաշրջության հետ կապված առաջարկը բարելավելու եւ ընդլայնելու համար ՄՍԱ-ն կարող է մեծապես նպաստել ակտիվ եւ ստեղծարար զբոսաշրջությանը, այդ թվում՝ ծախսերի առումով արդյունավետ եւ մեծ ազդեցություն ունեցող մարքեթինգային արշավների մշակման միջոցով: Քանի որ բարձր տեխնոլոգիաների արտապատվիրման եւ ՏՀՏ արդյունաբերության հաջողությունը եղել է ավելի տեսանելի, ՄՍԱ-ն տեխնոլոգիական առաջընթացների մեջ մնացել է ստվերում:

Հայաստանում ՄՍԱ-ները չունեն տեղեկատվության փոխանակման, ցանցի եւ շահերի պաշտպանության **միասնական հարթակ**: Հիմնականում Երեւանում կենտրոնացված փոքր մեկուսացված համայնքների բաժանումը մեղմելու, ինչպես նաեւ նոր ձեւավորվող շուկայում առավելություն ստանալու եւ բիզնեսի վրա հիմնված ՄՍԱ-ի զարգացման համար պայմանները բարելավելու եւ խթանելու նպատակով հատուկ ուշադրություն դարձնելով աուդիոտեսողությանը՝ ծրագրով կստեղծվի մշակութային ինկուբատոր (երաժշտություն, ֆիլմ, դիզայն ու տնայնագործական արտադրություն) եւ արագ զարգացման խթանիչ: Կարելի է ենթադրել, որ համագործակցող ձեռնարկությունները կլինեն ավելի նորարար, արդյունավետ եւ մրցունակ: Ռեսուրսները, աճի հնարավորությունը եւ ոլորտում ունեցած դիրքը կարելու են նույնքան, որքան մյուս ասպեկտները: Կենտրոնը կաջակցի զարգացման տարբեր մակարդակներ ունեցող նախաձեռնություններին՝ նոր ձեւավորված, ազգային շուկայում կայացած եւ միջազգային շուկայում կայացած:

Կազմակերպումը

Ավստրիական զարգացման գործակալությունը կապահովի ինկուբացիա եւ նախնական թափ կհաղորդի գյուղատնտեսական ընկերություններին (արդյունք 1.1) ու կաջակցի գյուղատնտեսության ոլորտում բարենպաստ միջավայրի ընդլայնման հարցում (արդյունք 3.1):

ԳՄՀԸ-ն կապահովի ինկուբացիա եւ նախնական թափ կհաղորդի զբոսաշրջային ընկերություններին (արդյունք 1.2, 1.5) եւ տեխնոլոգիական ընկերություններին (արդյունք 1.4), ինչպես նաեւ կաջակցի զբոսաշրջության եւ նորարարության ոլորտում բարենպաստ միջավայրի ընդլայնման հարցում (արդյունք 3.2):

ՓՄՁ-ներին եւ ձեռնարկություններին տրամադրվող ԵՄ աջակցության տեսանելիությունը եւ ուղղակի ազդեցությունը կապահովվեն ԱԶԳ-ի եւ ԳՄՀԸ-ի կողմից բոլոր սթարթափներին/զարգացման վաղ փուլի բիզնեսներին աջակցելու, ինչպես նաեւ բարենպաստ միջավայրում իրականացվող գործողությունների ընթացքում:

Անդամակցության վճարները կատարելու միջոցով «Հորիզոն 2020»-ին Հայաստանի մասնակցության համար աջակցությունը կիրականացվի Կրթության նախարարության/Գիտությունների ազգային կոմիտեի միջոցով (արդյունք 3.2):

Մեկ կամ ավելի ստեղծարար կենտրոնների զարգացման ընթացքում (արդյունք 1.3) հատուկ ուշադրություն կդարձվի Հայաստանում ստեղծարար ոլորտի ձեռնարկատերերին տրամադրվող ԵՄ աջակցության հստակ տեսանելիության վրա:

ՎԶԵԲ-ը բանկային գործիքի միջոցով կաջակցի աճի մեծ հնարավորություն ունեցող գործող ՓՄՁ-ների արագ զարգացման հարցում (արդյունք 2.1/ 2.2/ 2.3)՝ ապահովելով ԵՄ տեսանելիությունը ներդրումային դրամաշնորհ բաղադրիչի միջոցով:

Հայաստանի կառավարությունը եւ համապատասխան պետական գործակալությունները պետք է համաձայնեն եւ ամբողջությամբ ներգրավվեն ծրագրերի մշակման, իրականացման եւ համակարգման գործում:

2. ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

2.1. Իրականացման մեթոդները

Հանձնաժողովը կապահովի ԵՄ-ի՝ երրորդ կողմին ֆինանսական միջոցների տրամադրման կանոններին եւ ընթացակարգերին համապատասխանությունը, ներառյալ՝ վերանայման ընթացակարգերը, անհրաժեշտության դեպքում, եւ գործողության համապատասխանությունը ԵՄ սահմանափակող միջոցներին²:

2.1.1.1. Դրամաշնորհներ. հայտերի ներկայացման հրավեր (հրավերներ) «Ստեղծարար ոլորտների կենտրոն» (ուղղակի կառավարում)

ա) Դրամաշնորհների նպատակները, միջամտության ոլորտները, տարվա առաջնահերթությունները եւ ակնկալվող արդյունքները

Հայտերի ներկայացման այս հրավերը (հրավերները) ուղղված են Հայաստանում ստեղծարար ոլորտին եւ էկոհամակարգին աջակցելուն (արդյունք 1.3)՝ «ներքեւից վերեւ» եւ շուկայահեն մոտեցման միջոցով: Հիմնական նպատակն է ստեղծել կայուն տարածքային կենտրոն (կենտրոններ), որի (որոնց) միջոցով ինկուբացիայի կենթարկվեն եւ արագ կզարգանան նորարարական, գիտելիքահեն ստեղծագործական ՓՄՁ-ները՝ աուդիոտեստղական/թվային արվեստի եւ դիզայնի ոլորտներում եւ այլն:

² www.sanctionsmap.eu Խնդրում ենք նկատի ունենալ, որ պատժամիջոցների քարտեզը ՏՏ գործիք է՝ պատժամիջոցների ռեժիմը սահմանելու համար: Պատժամիջոցների համար հիմք են Պաշտոնական տեղեկագրում (այսուհետ՝ ՊՏ) հրապարակված իրավական ակտերը: Հրապարակված իրավական ակտերի եւ կայքում տեղադրված թարմացումների միջեւ անհամապատասխանության դեպքում նախապատվությունը տրվում է ՊՏ-ի տարբերակին:

Հայաստանի կառավարությունը պարտավորվել է համապատասխան միջոցառումների համար տրամադրել անհրաժեշտ հանրային տարածքներ: Կառավարությունը կշարունակի մասնակցել այս գործողությանը՝ դրա իրականացման համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքներ տրամադրելով:

բ) Համապատասխանելիության պայմանները

Դրամաշնորհ ստանալու իրավունք ունենալու համար հայտատուն պետք է՝

- հիմնադրված լինի Հայաստանում,
- անմիջական պատասխանատվություն կրի գործողության նախապատրաստման եւ կառավարման համար համահայտատուի (համահայտատուների) եւ փոխկապակցված անձի (անձանց) հետ միասին՝ առանց հանդես գալու որպես միջնորդ:

Պայմանավորված հայտերի ներկայացման հրավերներում հրապարակման ենթակա տեղեկատվությամբ ԵՄ օժանդակության նախանշված գումարը կազմում է 3 000 000 եվրո, եւ դրամաշնորհը կարող է տրամադրվել մեկ շահառուի կամ շահառուների կոնսորցիումին (համակարգող եւ համաշահառուներ): Դրամաշնորհի (դրա իրականացման ժամանակահատվածի) նախանշված տեւողությունն առավելագույնը 36 ամիս է:

գ) Ընտրության եւ տրամադրման հիմնական չափորոշիչները

Ընտրության կարելուագույն չափորոշիչներն են հայտատուի գործառնական կարողությունները:

Տրամադրման կարելուագույն չափորոշիչներն են առաջարկվող գործողության համապատասխանությունը հայտամրցույթների նպատակներին, գործողության կառուցվածքը, արդյունավետությունը, իրագործելիությունը, բիզնեսի կայունությունը եւ ծախսարդյունավետությունը:

դ) Համաֆինանսավորման առավելագույն չափը

Այս հայտամրցույթների շրջանակներում տրամադրվող դրամաշնորհների համար համաֆինանսավորման հնարավոր առավելագույն չափը կազմում է 80 %:

Եթե գործողությունն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է ամբողջական ֆինանսավորումը, ապա համաֆինանսավորման հնարավոր առավելագույն չափը կարող է բարձրացվել մինչև 100%: Ամբողջական ֆինանսավորման անհրաժեշտությունը հիմնավորվում է դրամաշնորհի տրամադրելու մասին որոշում կայացնելու համար պատասխանատու՝ Հանձնաժողովի լիազոր պաշտոնյայի կողմից՝ անաչառության եւ առողջ ֆինանսական կառավարման սկզբունքներին համապատասխան:

ե) Հայտամրցույթների մեկնարկի նախանշված ժամկետները

2020 թվականի 1-ին եռամսյակ

զ) Նախկինում արված ծախսերի հաշվանցման անթույլատրելիության կանոնից բացառություն

Հանձնաժողովը թույլատրում է նախքան դրամաշնորհի ստանալու մասին դիմում ներկայացնելը 2019 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ կատարված ծախսերի ներառումը:

**2.1.1.2. Դրամաշնորհ. ուղղակի տրամադրում «Մասնակցություն
«Հորիզոն-2020» հետազոտությունների եւ
նորարարությունների ԵՄ շրջանակային ծրագրին» (ուղղակի
կառավարում)**

Այս բաղադրիչը կիրականացվի Հայաստանի՝ «Հորիզոն 2020»-ին անդամակցության վճարների համապատասխանաբար 50%-ի չափով փոխհատուցման ձեւով: Այս փոխհատուցումը կկատարվի հատուկ դրա համար նախատեսված դրամաշնորհի (դրամաշնորհների) միջոցով, որը (որոնք) տրամադրվում են այն հաստատությանը, որը կատարելու է անդամակցության վճարները (Կրթության եւ գիտության նախարարություն/Գիտությունների ազգային կոմիտե):

ա) Դրամաշնորհի նպատակները, միջամտության ոլորտները, տարվա առաջնահերթությունները եւ ակնկալվող արդյունքները

Ուղղակի տրամադրման նպատակն է նպաստել Հայաստանի Հանրապետությունում հետազոտությունների եւ նորարարության ոլորտի ամրապնդմանն ու դյուրացնել Եվրոպական հետազոտական տարածքում դրա ինտեգրումը (Արդյունք 3.2): Դրամաշնորհի միջոցով աջակցություն կտրամադրվի «Հորիզոն-2020» հետազոտությունների եւ նորարարությունների ԵՄ շրջանակային ծրագրին Հայաստանի մասնակցության համար՝ տարեկան անդամակցության վճարների մինչեւ 50%-ի չափով օժանդակություն տրամադրելու միջոցով:

բ) Ուղղակի դրամաշնորհի հիմնավորումը

Հանձնաժողովի լիազոր պատասխանատու պաշտոնյայի պատասխանատվության ներքո, առանց մրցույթ հայտարարելու՝ դրամաշնորհը կարող է տրամադրվել Հայաստանի համապատասխան հաստատությանը:

Հանձնաժողովի լիազոր պաշտոնյայի պատասխանատվության ներքո, առանց հայտերի ներկայացման հրավերի, դրամաշնորհ տրամադրելու ռեսուրսը հիմնավորված է, քանի որ այդ գործառնության նպատակն է ուղղակի աջակցություն տրամադրել Հայաստանի համապատասխան պետական մարմնին: Որպես «Հորիզոն 2020» ծրագրին անդամակցության վճարների կատարման համար պատասխանատու պետական մարմին՝ շահառուն գտնվում է իրավական առումով մենաշնորհային իրավիճակում:

դ) Ընտրման եւ տրամադրման կարելորագույն չափորոշիչները

Ընտրման կարելորագույն չափորոշիչներն են հայտատուի ֆինանսական եւ գործառնական կարողությունները:

Տրամադրման կարելորագույն չափորոշիչներն են առաջարկվող գործողության համապատասխանությունը հայտամրցույթի նպատակներին՝ գործողության կառուցվածքը՝ հաշվի առնելով գենդերային հայեցակարգը,

արդյունավետությունը, իրագործելիությունը, կայունությունը եւ ծախսարդյունավետությունը:

ե) Համաֆինանսավորման առավելագույն չափը

Սույն դրամաշնորհի շրջանակներում համաֆինանսավորման հնարավոր առավելագույն չափը կազմում է Ծրագրին մասնակցության համար տարեկան վճարների 80%-ը:

զ) Դրամաշնորհի մասին համաձայնագիրը կնքելու նախանշված եռամսյակը՝ 2019 թվականի 2-րդ եռամսյակ:

2.1.1.3. Գնումներ (ուղղակի կառավարում)

Նպատակը	Տեսակը	Պայմանագրերի նախանշված թիվը	Ընթացակարգի մեկնարկի նախանշված եռամսյակը
Գնահատում եւ հաղորդակցում	Ծառայություն	3	2019 թվականի 1-ին եռամսյակ
Աուդիտ	Ծառայություն	1	2020 թվականի 1-ին եռամսյակ

2.1.1.4. Անուղղակի կառավարում Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ) հետ

Սույն գործողության 1.2, 1.4, 1.5 եւ 3.2 արդյունքները կարող են իրագործվել Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ) հետ՝ անուղղակի կառավարման միջոցով, որը գնահատված հենասյունն է: Այս իրագործումը ներառում է 1.2, 1.4, 1.5 եւ 3.2 բաժիններին համապատասխան գործողություններ: Այս իրագործումը հիմնավորված է, քանի որ միջամտության

ոլորտում ԳՄՀԸ-ն ունի ապացուցված փորձ եւ տեխնիկական հմտություններ: Հայաստանում ԳՄՀԸ-ն մասնավոր հատվածի զարգացման ոլորտում զարգացման առաջատար գործակալություն է, որը շահագրգիռ կողմերի կողմից ճանաչվել է միջազգային վստահելի գործընկեր: Բացի այդ՝ ԳՄՀԸ-ն Հայաստանի զբոսաշրջության ոլորտում ունի երկարատեւ փորձ, որը ձեռք է բերել իր «Մասնավոր հատվածի զարգացում եւ մասնագիտական կրթություն ու ուսուցում Հարավային Կովկասում» (PSDTVET) տարածաշրջանային ծրագրի միջոցով: ԳՄՀԸ-ն ղեկավարում է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող՝ Հայաստանում ՓՄՁ-ների զարգացման ծրագիրը, որտեղ հատուկ ուշադրություն է դարձվում բիզնես միջավայրի բարելավմանը եւ նորարարական տեխնոլոգիաների վրա հիմնված ՓՄՁ-ներին աջակցելուն: Ավելին, ԳՄՀԸ-ն ունի բոլոր հնարավորությունները՝ ԵՄ լավագույն գործելակերպին համապատասխանությունը խթանելու համար:

Լիազորված մարմինը կատարում է բյուջեի կատարմանն առնչվող հետեւյալ առաջադրանքները՝ տեւողերներին մասնակցության հրավերները եւ հայտերը ներկայացնելու հրավերների հայտարարություն, համապատասխանելիության, ընտրության եւ տրամադրման չափորոշիչների սահմանում, տեւողերների եւ հայտերի գնահատում, դրամաշնորհների, պայմանագրերի եւ ֆինանսական գործիքների տրամադրում, հանդես է գալիս որպես պայմանագիր կողմ, որը կնքում է պայմանագրեր եւ դրանց կատարման նկատմամբ հսկողություն է իրականացնում, կատարում է վճարումներ:

Հանձնաժողովն ընդունում է, որ լիազորված մարմնի կողմից կրած ծախսերը կարող են ճանաչվել թույլատրելի՝ 2019 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ, բացառիկ եւ պատշաճ կերպով հիմնավորված դեպքերում՝ ԵՄ պատվիրակության նախնական համաձայնությամբ:

2.1.1.5. Անուղղակի կառավարում Ավստրիական զարգացման գործակալության (ԱԶԳ) հետ

Սույն գործողության 1.1 եւ 3.1 արդյունքները կարող են իրագործվել Ավստրիական զարգացման գործակալության (ԱԶԳ) հետ՝ անուղղակի կառավարման միջոցով, որը գնահատված հենասյունն է: Այս իրականացումը ներառում է 1.1 եւ 3.1 բաժիններին համապատասխան գործողություններ: Այս իրագործումը հիմնավորված է, քանի որ միջամտության ոլորտներում ԱԶԳ-ն ունի հաստատված փորձ եւ հմտություններ: Հայաստանում ԱԶԳ-ն շահագրգիռ կողմերի կողմից ճանաչված՝ գյուղատնտեսության ոլորտում զարգացման առաջատար գործակալություն է: Վերջին տարիների ընթացքում գյուղատնտեսության ոլորտում իրականացվել է տասը ծրագիր, որտեղ ԱԶԳ-ն ունի եզակի եւ էական փորձ տարբեր ենթաոլորտներում, ինչպես օրինակ՝ անասնաբուծության/կաթնամթերքի արտադրության եւ այգեգործություն ոլորտում՝ ներառյալ Արեւելյան Եվրոպայի հարեւանության գյուղատնտեսության եւ գյուղական համայնքների զարգացման (ENPARD) բարձր արդյունավետություն ունեցող ծրագրի համաֆինանսավորումը: ԱԶԳ-ը համաֆինանսավորում եւ իրականացնում է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող Օրգանական գյուղատնտեսության աջակցության նախաձեռնությունը: 2012 թվականից ԱԶԳ-ը Հայաստանի կառավարության հետ համաձայնության է եկել այն հարցի շուրջ, որ իր համագործակցության ռազմավարության մեջ գործակալության հիմնական ուշադրությունը պետք է ուղղված լինի գյուղատնտեսության ոլորտին՝ հիմնականում նպատակ ունենալով բարձրացնելու արտադրողականությունը եւ ավելացնել եկամուտները:

Լիազորված մարմինը կատարում է բյուջեի կատարմանն առնչվող առաջադրանքները, ինչպես օրինակ՝ տեղեւորներին մասնակցության հրավերները եւ հայտերը ներկայացնելու հրավերների հայտարարություն, համապատասխանելիության, ընտրության եւ տրամադրման չափորոշիչների սահմանում, տեղեւորների եւ հայտերի գնահատում, դրամաշնորհների,

պայմանագրերի եւ ֆինանսական գործիքների տրամադրում, հանդես է գալիս որպես պայմանադիր կողմ, որը կնքում է պայմանագրեր եւ դրանց կատարման նկատմամբ հսկողություն է իրականացնում, կատարում է վճարումներ:

Հանձնաժողովն ընդունում է, որ լիազորված մարմնի կողմից կրված ծախսերը կարող են ճանաչվել թույլատրելի՝ 2019 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ, բացառիկ եւ պատշաճ կերպով հիմնավորված դեպքերում՝ ԵՄ պատվիրակության նախնական համաձայնությամբ:

2.1.1.6. Անուղղակի կառավարում Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի (ՎՋԵԲ) հետ

Սույն գործողության 2.1, 2.2 եւ 2.3 արդյունքները կարող են իրագործվել Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի (ՎՋԵԲ) հետ՝ անուղղակի կառավարման միջոցով, որը գնահատված հենասյունն է: ՎՋԵԲ-ը (հենասյունը գնահատվել է) ապացուցել է Հայաստանում եւ տարածաշրջանում ունեցած՝ զարգացման մեծ հնարավորություն ունեցող փոքր եւ միջին ձեռնարկությունների արագ զարգացման եւ միջազգայնացման համար ֆինանսական միջոցներ տրամադրելու մեծ փորձը: Մասնավորապես, ՀԸԳՀ գործիքը հիմնված կլինի Վրաստանում, Ուկրաինայում եւ Մոլդովայում իրականացված ԽՀԱԱԳ գործիքի մոդելի վրա: ՎՋԵԲ-ն իրականացնում է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող ՓՄՁ-ների ֆինանսավորման եւ խորհրդատվության գործիքը, որը խառը հիմունքներով ԵՄ ֆինանսական միջոցները ՎՋԵԲ ֆինանսական միջոցների հետ միասին բաշխում է երկու բաղադրիչներով՝ բաժնետիրական կապիտալի ֆոնդի ստեղծում եւ ՓՄՁ-ների խորհրդատվության բաղադրիչ: Նախատեսված գործողությունները կիրականացվեն Հարեւանության ներդրումային հարթակի (ՀՆՀ) շրջանակում:

Լիազորված մարմինը կատարում է բյուջեի կատարմանն առնչվող հետեւյալ առաջադրանքները, ինչպես օրինակ՝ տեղեկություններ մասնակցության հրավերները եւ հայտերի ներկայացնելու հրավերների հայտարարություն,

համապատասխանելիության, ընտրության եւ տրամադրման չափորոշիչների սահմանում, տենդերների եւ հայտերի գնահատում, դրամաշնորհների, պայմանագրերի եւ ֆինանսական գործիքների տրամադրում, հանդես է գալիս որպես պայմանադիր կողմ, որը կնքում է պայմանագրեր եւ դրանց կատարման նկատմամբ հսկողություն է իրականացնում, կատարում է վճարումներ:

Հանձնաժողովն ընդունում է, որ լիազորված մարմնի կատարած ծախսերը կարող են ճանաչվել թույլատրելի՝ 2019 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ, բացառիկ եւ պատշաճ կերպով հիմնավորված դեպքերում՝ ԵՄ պատվիրակության նախնական համաձայնությամբ:

2.2. Գնումների եւ դրամաշնորհների՝ աշխարհագրական առումով համապատասխանելիության շրջանակը

Աշխարհագրական համապատասխանելիությունը հիմնադրման վայրի առումով գնման եւ դրամաշնորհի տրամադրման ընթացակարգերին մասնակցելու համար ու հիմնական ակտով սահմանված եւ համապատասխան պայմանագրային փաստաթղթերում նշված կարգով մատակարարվող ապրանքների ծագման առումով կիրառելի է հետեւյալ դրույթների դեպքում:

Հանձնաժողովի լիազոր պատասխանատու պաշտոնյան կարող է ընդլայնել աշխարհագրական առումով համապատասխանելիության շրջանակը՝ թիվ 236/2014 (ԵՄ) կանոնակարգի 9(2)(բ) հոդվածին համապատասխան:

2.3. Նախանշված բյուջեն

	ԵՄ-ի օժանդակությունը (Եվրոյով)	Երրորդ կողմի նախանշված օժանդակությունը (Եվրոյով)
Զբոսաշրջություն եւ նորարարություն <i>Արդյունք 1.2/1.4/1.5/3.2</i>		
2.1.1.4. Անուղղակի կառավարում ԳՄՀԸ-ի հետ	13 500 000(1)	
2.1.1.2. Ուղղակի դրամաշնորհ «Հորիզոն 2020» (ուղղակի կառավարում)	2 000 000	
Գյուղատնտեսություն <i>արդյունք 1.1/ 3.1</i>		
2.1.1.5. Անուղղակի կառավարում ԱԶԳ-ի հետ	9 700 000	2 000 000
Ստեղծարար արդյունաբերություն <i>արդյունք 1.3.</i>		
2.1.1.1. Հայտերի ներկայացման հրավեր «Ստեղծարար ոլորտների կենտրոն» (ուղղակի կառավարում)	3 000 000	750 000
ՀԸԳՀ գործիք՝ ՓՄՁ-ների արագ զարգացում թիրախային ոլորտներում <i>արդյունք 2.1/ 2.2/ 2.3</i>		
2.1.1.6. ՀՆԳ-ին տրամադրվող օժանդակություն (իրականացվում է ՎԶԵԲ-ի կողմից)	(2)	

2.6. Գնահատում, 2.7 Աուդիտ	200 000	
2.8. Հաղորդակցում եւ տեսանելիություն	100 000	
Ընդամենը	28 500 000	2 750 000

1) Հետեւյալ միջոցառումները ենթադրաբար նախատեսվել են հետեւյալ ձեւով՝ 9,5 միլիոն եվրո՝ զբոսաշրջության ոլորտի վենչուրային ընկերությունների ինկուբացիայի, որպես զբոսաշրջային վայր Հայաստանի մարքեթինգի եւ առաջխաղացման ռազմավարական շրջանակի իրագործման, զբոսաշրջության ոլորտի պետական շահագրգիռ կողմերի կարողությունների զարգացման, զբոսաշրջային վայրի կենտրոնների ստեղծման եւ նախագծման համար եւ այլն. 0,5 միլիոն եվրո՝ ձմեռային սպորտաձեւերի զարգացման համար. 3,5 միլիոն եվրո՝ նորարարության եւ տեխնոլոգիայի համար:

2) 10 միլիոն տրամադրվել է Հարեւանության ներդրումային հարթակի (ՀՆՀ) միջոցով:

2.4. Կազմակերպական կառուցվածքը եւ պարտականությունները

Գործողության ընդհանուր ուղղվածությունը վերահսկելու եւ հաստատելու համար ստեղծվում է Ղեկավար կոմիտե: Այն համաձայնեցնում է տարեկան աշխատանքային պլանը, տեխնիկական եւ ֆինանսական հաշվետվությունների վերաբերյալ մեկնաբանություններ ներկայացնում, ինչպես նաեւ հաստատում դրանք: Ղեկավար կոմիտեն կարող է նախագծի պատշաճ իրականացումն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել՝ սույն գործողության շրջանակներին համապատասխան:

Ծրագրի Ղեկավար կոմիտեն կազմված է հետեւյալ անդամներից՝

- ԵՄ պատվիրակության ներկայացուցիչ (համանախագահ),
- շահառու երկրի ներկայացուցիչ (համանախագահ),

- ԳՄՀԸ-ի ներկայացուցիչ (համանախագահ),
- ԱԶԳ-ի ներկայացուցիչ (համանախագահ),
- ՎԶԵԲ-ի ներկայացուցիչ (համանախագահ),
- գործողության համապատասխան շահառուների ներկայացուցիչներ (որպես անդամներ),
- ԵՄ անդամ պետությունների, զարգացման գործընկերների, բիզնես ասոցիացիաների եւ քաղաքացիական հասարակության այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչները հնարավոր է հրավիրվեն (որպես դիտորդներ)՝ ծրագրի իրականացման մոնիթորինգ իրականացնելու նպատակով:

Ավելին, մինչեւ յուրաքանչյուր պատվիրակված համաձայնագրի ստորագրումը՝ ԵՄ-ի եւ Կառավարության ներկայացուցչի միջեւ կստեղծվի ժամանակավոր Ղեկավար կոմիտե՝ ապահովելու համար, որ ծրագրում առաջարկված իրականացման գործընկերները (ԱԶԳ, ԳՄՀԸ եւ ՎԶԵԲ) պայմանագրերն իրականացնեն՝ ստորագրված ֆինանսավորման համաձայնագրին եւ փոխադարձ համաձայնեցված նպատակներին համապատասխան:

2.5. Կատարողականի մոնիթորինգը եւ հաշվետվությունը

Սույն գործողության ամենօրյա տեխնիկական եւ ֆինանսական մոնիթորինգը շարունակական գործընթաց կլինի եւ կկազմի իրականացնող գործընկերոջ պարտավորությունների մի մասը: Այս նպատակով իրականացնող գործընկերը գործողության համար սահմանում է ներքին, տեխնիկական եւ ֆինանսական մշտական մոնիթորինգի համակարգ եւ կազմում առաջընթացի վերաբերյալ պարբերական (առնվազն տարեկան) եւ վերջնական հաշվետվություններ: Յուրաքանչյուր հաշվետվություն տրամադրում է ճշգրիտ

նկարագրություն՝ գործողության իրականացման, ի հայտ եկած դժվարությունների, կատարված փոփոխությունների, ինչպես նաեւ գործողության՝ գրանցված արդյունքների (արդյունքների եւ ուղղակի արդյունքների)՝ համապատասխան ցուցանիշներով (այդ թվում՝ գենդերային ցուցանիշներով) չափված աստիճանի վերաբերյալ՝ որպես հղում օգտագործելով տրամաբանական կառուցվածքի մատրիցան: Հաշվետվությունը կազմվում է այնպես, որ հնարավոր լինի իրականացնել գործողության համար նախատեսված եւ կիրառված միջոցների ու բյուջետային տվյալների մոնիթորինգ: Նկարագրական եւ ֆինանսական վերջնական հաշվետվությունը կընդգրկի գործողության իրականացման ամբողջ ժամանակահատվածը:

Հանձնաժողովը կարող է իրականացնել ծրագրի մոնիթորինգի լրացուցիչ այցեր եւ՝ իր սեփական անձնակազմի, եւ՝ մոնիթորինգի անկախ վերանայումների համար անմիջականորեն Հանձնաժողովի կողմից աշխատանքի ընդունված (կամ այդպիսի վերանայումներ իրականացնելու համար Հանձնաժողովի կողմից վարձված պատասխանատու գործակալի կողմից աշխատանքի ընդունված) անկախ խորհրդատուների միջոցով:

2.6. Գնահատումը

Հաշվի առնելով գործողության բնույթը՝ այս ծրագրի կամ դրա բաղադրիչների համար կիրականացվի միջանկյալ վերանայում կամ վերջնական գնահատում (գնահատումներ) այն անկախ խորհրդատուների կամ համատեղ առաքելության կողմից, որոնց հետ Հանձնաժողովը պայմանագիր է կնքել:

Միջնաժամկետ գնահատումը կիրականացվի ուսուցողական նպատակներով, մասնավորապես՝ գործողության հետ կապված միջոցառումներն այլ ոլորտներում կրկնելու հետ կապված:

Վերջնական գնահատումը կիրականացվի տարբեր մակարդակներում հաշվետվողականության եւ ուսուցման նպատակներով (այդ թվում՝

քաղաքականության վերանայման) նպատակով՝ հաշվի առնելով, մասնավորապես, այս գործողության նորարարական բաղադրիչները:

Հանձնաժողովն առնվազն 30 օր առաջ իրականացնող գործընկերոջը տեղեկացնում է գնահատման առաքելությունների համար նախատեսված ամսաթվերի մասին: Իրականացնող գործընկերը խելամիտ եւ արդյունավետ կերպով համագործակցում է գնահատման հարցերով փորձագետների հետ եւ, ի թիվս այլնի, նրանց տրամադրում բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները եւ փաստաթղթերը, ինչպես նաեւ ապահովում է նախագծի սենքերի եւ աշխատանքների հասանելիությունը:

Գնահատման վերաբերյալ հաշվետվությունները տրամադրվում են գործընկեր երկրին եւ մյուս հիմնական շահագրգիռ կողմերին: Իրականացնող գործընկերը եւ Հանձնաժողովը վերլուծում են գնահատման եզրակացություններն ու առաջարկությունները եւ, անհրաժեշտության դեպքում, գործընկեր երկրի հետ համաձայնությամբ, համատեղ որոշում են կայացնում հետագա գործողությունների եւ ցանկացած անհրաժեշտ փոփոխության, այդ թվում՝ ծրագրի ուղղվածության վերափոխման վերաբերյալ, եթե այդ մասին նշվում է:

Ենթադրաբար, գնահատման ծառայությունների պայմանագրերից երկուսը կնքվում են շրջանակային պայմանագրով՝ 2021 թվականի հունվարին եւ 2024 թվականի դեկտեմբերին:

2.7. Աուդիտը

Հանձնաժողովը, առանց սույն գործողության իրականացման համար կնքված պայմանագրերի նկատմամբ կիրառելի պարտավորությունները սահմանափակելու, կարող է ռիսկերի գնահատման հիման վրա պայմանագիր կնքել անկախ աուդիտ կամ ծախսերի ստուգում իրականացնելու առաջադրանքների վերաբերյալ՝ մեկ կամ մի քանի պայմանագրերի կամ համաձայնագրերի մասով:

Ենթադրաբար, աուդիտի վերաբերյալ պայմանագրերից մեկը կնքվում է շրջանակային պայմանագրով՝ 2023 թվականին:

2.8. Հաղորդակցումը եւ տեսանելիությունը

ԵՄ-ի հետ հաղորդակցումն ու տեսանելիությունն իրավական պարտավորություն է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող բոլոր արտաքին գործողությունների դեպքում:

Սույն գործողությունը ներառում է հաղորդակցության եւ տեսանելիության միջոցառումներ՝ հիմնված Գործողության հաղորդակցության եւ տեսանելիության հատուկ ծրագրի վրա, որը պետք է մշակվի իրականացման սկզբում եւ աջակցություն ստանա վերը նշված 5.5 բաժնում նշված բյուջեից: Ծրագիրը կունենա «ԵՄ-ն բիզնեսի համար» ընդհանուր անվանումը:

Հաղորդակցման եւ տեսանելիության իրավական պարտավորությունների առումով միջոցառումներն իրականացվում են Հանձնաժողովի, գործընկեր երկրի, կատարողների, դրամաշնորհի շահառուների եւ (կամ) այլ լիազորված մարմինների կողմից: Համապատասխան պայմանագրային պարտավորությունները ներառվում են համապատասխանաբար ֆինանսավորման համաձայնագրում, գնման եւ դրամաշնորհային պայմանագրերում, ինչպես նաեւ լիազորությունների փոխանցման մասին համաձայնագրերում:

Եվրոպական Միության արտաքին գործողությունների համար նախատեսված «Հաղորդակցում եւ տեսանելիություն» ձեռնարկն օգտագործվում է Գործողության՝ Հաղորդակցման եւ տեսանելիության ծրագիրն ու համապատասխան պայմանագրային պարտավորությունները սահմանելու համար:

Ենթադրաբար, 2019 թվականին պետք է կնքվի հաղորդակցման եւ տեսանելիության ծառայությունների մասով մեկ պայմանագիր:

3. ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. ԱՌԿԱ ՉԵՆ

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Տրամաբանական կառուցվածքի մատրիցա

1. ԱՌԴԻՐ. ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԻ ՄԱՏՐԻՑԱ (ՈՐՊԵՍ ԾՐԱԳՐԻ ՄԻՋՈՑ)

Տրամաբանական կառուցվածքի մատրիցայում ներառված գործողությունները, ակնկալվող արդյունքներն ու բոլոր ցուցանիշները, թիրախներն ու ելակետային ցուցանիշները կողմնորոշիչ են եւ կարող են թարմացվել գործողության իրականացման ընթացքում՝ առանց ֆինանսավորման որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու: Տրամաբանական կառուցվածքի մատրիցայի կենթարկվի փոփոխությունների գործողության իրականացման ամբողջ ժամանակահատվածի ընթացքում. կավելացվեն նոր տողեր՝ գործողությունները թվարկելու համար, ինչպես նաեւ նոր սյունակներ՝ միջանկյալ թիրախների (ուղենիշների) համար՝ անհրաժեշտության դեպքում, եւ ցուցանիշների հիման վրա արդյունքներին հասնելու մասին հաշվետվության նպատակով:

	Միջամտության հիմնավորումը	Ցուցանիշներ	Ելակետային ցուցանիշներ (այդ թվում՝ բազային տարին)	Թիրախներ (այդ թվում՝ բազային տարին)	Ստուգման աղբյուրներ եւ միջոցներ	Ենթադրություններ
Ընդհանուր նպատակը	Հայաստանի հյուսիսային շրջաններում միասնական եւ հավասարակշռված աճի ապահովում	ՀՆԱ-ի իրական աճ, i) վերջին տարվա ընթացքում եւ ii) միջինը՝ վերջին 5 տարվա ընթացքում**	7.5% (2017 թվական), 3.6% (2013-2017 թվականներ)	6.4% (2021 թվական) ³ . 6.0% (2018-2022 թվականներ)	Ազգային վիճակագրական ծառայության (ԱՎԾ) տարեկան զեկույցներ	

³ Հայաստանի զարգացման ռազմավարություն, 2012-2025 թվականներ

Կոնկրետ նպատակը (նպատակները).	1. Ինկուբացիայի ենթարկել եւ նախնական թափ հաղորդել շուկայահեն վենչուրային ընկերություններին, որոնք տարածաշրջանին բնորոշ մարտահրավերների լուծումներ են առաջարկում:	ա) Միավորը ՓՄՁ-ների եւ սթարթափների համար աջակցության ծառայությունների ինդեքսում. բ) Կարողությունների հետ կապված դիրքը նորարարության վարկանիշային սանդղակում	3.93 ⁴ (2016 թվական), 59-րդը 137-ից (2017-2018 թվականներ)	4.2 (2022 թվական) 51-րդ (2021-2022 թվականներ)	ՓՄՁ քաղաքականության ինդեքս, Համաշխարհային մրցակցության ինդեքս	Բիզնես միջավայրն էականորեն չի վատթարանում
	2. Արագ զարգացնել արագ աճելու ներուժ ունեցող առկա փոքր եւ միջին ձեռնարկությունները՝ դրանց սոցիալ-տնտեսական ազդեցության մակարդակը բարձրացնելու համար:	ա) Դիրքը բիզնեսի արդիականացման ինդեքսում. բ) Միավորը ՓՄԲ-ների միջազգայնացման ինդեքսում. գ) Ըստ սեռի տարբերակված՝ ՓՄԲ-ների վերաբերյալ տվյալներ.	68-րդը 137-ից (2017-2018 թվականներ), 3.37 (2016 թվական)	62-րդ (2022 թվական), 3.7 (2022 թվական)	Համաշխարհային մրցակցության ինդեքս, ՓՄՁ քաղաքականության ինդեքս	Բիզնես միջավայրն էականորեն չի վատթարանում
	3. Խթանել բարենպաստ միջավայրը՝ տարածաշրջանային վենչուրային ընկերությունների եւ փոփոխությունների իրականացնողների	ա) Դիրքը «Բիզնես գործունեություն իրականացնելու դյուրացումը» ՀԲ-ի վարկանիշային սանդղակում.	47-րդ (2018 թվական), 55-րդը 137-ից (2017-2018 թվականներ)	20-րդ (2022 թվական) ⁵ , 50-րդ (2021-2022 թվականներ)	Համաշխարհային բանկի «Բիզնեսի վարում» զեկույց Համաշխարհային մրցունակության	Քաղաքականության եւ անվտանգության միջավայրը շարունակում է մնալ կայուն

⁴ Ամենաթույլ եւ ամենաուժեղ ցուցանիշն է

⁵ Կառավարության 2017-2022 թվականների ծրագիր

	ազդեցությունն ընդլայնելու համար:	բ) Համաշխարհային մրցունակության դիրքը՝ Հաստատությունների վարկանիշային սանդղակում. գ) Ըստ սեռի տարբերակված տվյալներ			զեկույց	
վերջնադրույունները	1.1. Ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր եկամուտ ունեցող գյուղատնտեսական մի շարք վենչուրային ընկերություններ	ա) Ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր եկամուտ ունեցող գյուղատնտեսական մի շարք ընկերություններ բ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք	0 (2018 թվական)	Ստեղծվել են առնվազն 50 նոր գյուղատնտեսական վենչուրային ընկերություններ (2022 թվական)	Ծրագրի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույց	Շահագրգռված ձեռնարկատերերը արագ զարգանալու հնարավորություն ունեցող գյուղատնտեսական վենչուրային ընկերությունների համար ներկայացնում են շուկայում իրագործելի գաղափարներ

	<p>1.2. Ջրոսաշրջության ոլորտում ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր արժեք ունեցող մի շարք նոր վենչուրային ընկերություններ, իսկ եղածները բարելավվել են</p>	<p>ա) Ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր արժեք ունեցող մի շարք նոր զբոսաշրջային ընկերություններ, իսկ եղածները բարելավվել են</p> <p>բ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք</p>	<p>0 (2018 թվական)</p>	<p>Ստեղծվել կամ բարելավվել են առնվազն 50 նոր զբոսաշրջային ընկերություններ (2022 թվական)</p>	<p>Ծրագրի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույց</p>	<p>Շահագրգռված ձեռնարկատերերը արագ զարգանալու ներուժ ունեցող զբոսաշրջային եւ ստեղծարար ոլորտի ընկերությունների համար ներկայացնում են շուկայում իրագործելի գաղափարներ</p>
	<p>1.3. Ստեղծվել է Ստեղծարար կենտրոն՝ ստեղծարար ոլորտում (դիզայն, աուդիոտեստողական արվեստ եւ նորարարություն) ձեռնարկատիրական տաղանդ ունեցող նոր սերունդ դաստիարակելու եւ զարգացնելու համար/ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր արժեք ունեցող ստեղծարար վենչուրային ընկերություններ, իսկ եղածները բարելավվել են</p>	<p>ա) Ստեղծարար կենտրոնի գործունեությունը եւ գործառույթները</p> <p>բ) Ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ բարձր արժեք ունեցող մի շարք նոր ստեղծարար ոլորտի վենչուրային ընկերություններ, իսկ եղածները բարելավվել են</p> <p>գ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք</p>	<p>Առկա չէ</p>	<p>100% (2022 թվական)</p> <p>Ստեղծվել կամ բարելավվել են առնվազն 50 նոր ստեղծարար վենչուրային ընկերություններ (2022 թվական)</p>	<p>Ծրագրի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույցներ</p>	<p>Կառավարությունը շարունակում է որպես տարածքային զարգացման բեւեռ աջակցել Գյումրուն</p>

1.4 Ստեղծվել են ներդրումների համար բարենպաստ եւ նորարարական տեխնոլոգիաների ոլորտի վենչուրային ընկերություններ՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով միջազգային շուկային:	ա) Ստեղծվել են ներդրումային եւ նորարար տեխնոլոգիական ոլորտի մի շարք վենչուրային ընկերություններ բ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք	50	Առնվազն 50 ձեռնարկություն աջակցություն է ստացել Հայաստանում (ոչ միայն փորձնական շրջաններում)	Ծրագրի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույց	Շահագրգռված ձեռնարկատերերը արագ զարգանալու ներուժ ունեցող տեխնոլոգիական վենչուրային ընկերությունների համար ներկայացնում են շուկայում իրագործելի գաղափարներ
1.5 Շիրակի մարզում ստեղծվել է ձմեռային մարզական հաստատություն	Ստեղծվել են ձմեռային հաստատություններ, իսկ պահպանման համակարգը գործում է կայուն ձևով	2018 թվականին Շիրակի մարզում ձմեռային միջոցառումներում ներգրավված զբոսաշրջիկների թիվը	Պետք է գնահատվի՝ նախքան Ֆինանսավորման համաձայնագիրը ստորագրելը	Ծրագրի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույցներ	Գյումրու եւ Եվրոպայի միջեւ ցածր արժեքով ավիաուղու ապահովում

	2.1. Գյուղատնտեսական ոլորտում արագ զարգացել են տեղական եւ միջազգային մակարդակում մրցունակ ընկերություններ	ա) Գյուղատնտեսության ոլորտում ավելացված արժեքը, ՀՆԱ, բ) Գյուղատնտեսության, անտառատնտեսության եւ ձկնաբուծության ոլորտներում միջին ամսական աշխատավարձի չափը գ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք	878.5 մլրդ ՀՀ դրամ (2016 թվական), 115 000 ՀՀ դրամ (2016 թվական)	2 046.8 մլրդ ՀՀ դրամ (2025 թվական), 204 000 ՀՀ դրամ (2022 թվական)	Ազգային վիճակագրական ծառայության տարեկան զեկույցներ	Գյուղատնտեսության ոլորտում առկա են արագ զարգանալու բարձր ներուժ ունեցող՝ մեծ թվով վենչուրային ընկերություններ
վերջնաորոշումները	2.2. Զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցող կազմակերպություններն արագ զարգացել են՝ հաճախորդներին առաջարկելով որակյալ արտադրանք եւ ծառայություններ	ա) Ճանապարհորդության եւ զբոսաշրջության ոլորտի ուղղակի ներդրումը ՀՆԱ-ում. բ) Մշակույթի, ժամանցի եւ հանգստի ոլորտներում միջին ամսական աշխատավարձի չափը. գ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք	200.5 մլրդ ՀՀ դրամ, ընդհանուր ՀՆԱ-ի 3.8%-ը (2016 թվական), 112 000 ՀՀ դրամ (2016 թվական)	299.6 մլրդ ՀՀ դրամ, ընդհանուր ՀՆԱ-ի 3.8%-ը (2027 թվական), 200 000 ՀՀ դրամ (2022 թվական)	Ճանապարհորդության եւ զբոսաշրջության համաշխարհային խորհրդի զեկույց, ԱՎԾ տարեկան զեկույցներ	Զբոսաշրջության ոլորտում առկա են արագ զարգանալու բարձր պոտենցիալ ունեցող՝ մեծ թվով վենչուրային ընկերություններ

<p>2.3. Ստեղծարար ոլորտի ընկերություններն արագ զարգացել են՝ մեծացնելով ծառայության արտահանման ծավալը եւ աջակցելով զբոսաշրջության ոլորտի զարգացմանը</p>	<p>ա) ՄՍԱ ոլորտի ներդրումների %-ը՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ. բ) Մշակույթի, ժամանցի եւ հանգստի ոլորտներում միջին ամսական աշխատավարձի չափը. գ) աջակցություն ստացած վենչուրային ընկերությունների 30%-ի սեփականատերերը կանայք են, կամ դրանցում ղեկավար պաշտոնները զբաղեցնում են կանայք</p>	<p>3.3% (2014 թվական), 112 000 ՀՀ դրամ (2016 թվական)</p>	<p>ՀՆԱ-ի 4.4%-ը (2022 թվական), 200 000 ՀՀ դրամ (2022 թվական)</p>	<p>Ազգային վիճակագրական ծառայության տարեկան զեկույցներ</p>	<p>Ստեղծարար ոլորտում առկա են արագ զարգանալու բարձր ներուժ ունեցող մեծ թվով ընկերություններ</p>
<p>3.1. Զարգացել են գյուղատնտեսության ոլորտի շահագրգիռ կողմերի կարողությունները, ստեղծվել է արդյունավետությունը բարձրացնելու համար հատուկ որակ ունեցող ենթակառուցվածք, ինչպես նաեւ Հյուսիսային Հայաստանում մեծացել են գյուղատնտեսության եւ ոռոգման ոլորտում վաճառքի հնարավորությունները:</p>	<p>ա) Թիրախային շրջաններում ընտրված արժեքային շղթաներում ավելացել է գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը բ) Թիրախային շրջաններում ընտրված արժեքային շղթաներում ավելացել է գյուղատնտեսական արտադրությամբ զբաղվողների կողմից վաճառքը</p>	<p>878.5 մլրդ ՀՀ դրամ (2016 թվական), Ընտրված արժեքային շղթաների ելակետային թվերը կնշվեն իրականացման առաջին ամիսների ընթացքում:</p>	<p>ա) Համապատասխան արժեքային շղթաներում տարեկան 3% աճ (2022 թվական) բ) Համապատասխան արժեքային շղթաներում տարեկան 3% աճ (2022 թվական)</p>	<p>ԱՎԾ տարեկան զեկույցներ, ԳՆ վիճակագրական տվյալներ</p>	<p>Գյուղատնտեսության նախարարությունը շարունակում է բարեփոխումներ իրականացնել գյուղատնտեսության ոլորտում Զբոսաշրջության ոլորտում առկա են արագ զարգանալու բարձր ներուժ ունեցող մեծ թվով ֆերմերներ/ արտադրողներ</p>
<p>3.2. Զարգացել են զբոսաշրջության ոլորտի շահագրգիռ կողմերի կարողությունները, ինչպես նաեւ իրագործվել է Հայաստանի</p>	<p>ա) Հայաստան այցելող զբոսաշրջիկների թիվը. բ) Նոր թիրախային երկրների թիվը</p>	<p>1 494 779 զբոսաշրջիկ (2017 թվական) Առկա չէ</p>	<p>2 500 000 զբոսաշրջիկ (2020 թվական) Տարեկան առնվազն 2 անգամ (2022 թվական)</p>	<p>ԱՎԾ տարեկան զեկույցներ, ԳՏԿ տարեկան զեկույցներ</p>	<p>Զբոսաշրջության մարքեթինգի եւ առաջխաղացման ոլորտում պետական հիմնական</p>

<p>գրոսաշրջային արտադրանքի ռազմավարական մարքեթինգային շրջանակը եւ մարքեթինգը՝ գրոսաշրջային արդյունաբերությունը եւ այցելուների տնտեսությունն ընդլայնելու համար:</p>					<p>շահագրգիռ կողմերը շարունակում են հատուկ ուշադրություն դարձնել մարքեթինգային ռազմավարության իրականացմանը:</p>
--	--	--	--	--	---